

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ-ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ-ΓΡΑΜΜΑΤΑ-ΤΕΧΝΗ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

◆ ΒΑΡΑΒΒΑΝ Ή ΙΗΣΟΥΣ; (Γ.Β.Μ.)	97
◆ Η ΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ (Β. Νεαπολίτη)	99
◆ «Η ΠΙΣΤΗ ΩΣ ΒΙΩΜΑ» ΑΛΗΘΕΙΑ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΛΥΨΗ (Βασ. Κ. Σταθάκη)	101
◆ Η ΕΠΙΤΕΥΞΗ ΒΙΩΣΙΜΟΥ ΑΣΤΙΚΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ: ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΕΣ ΣΤΟΝ ΑΣΤΙΚΟΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΟ ΙΣΤΟ ΤΟΥ ΛΕΚΑΝΟΠΕΔΙΟΥ ΑΤΤΙΚΗΣ (Καθηγ. Παναγ. Σίσου - Άποστ. Σίσου)	105
◆ ΤΟ ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΣΤΟΝ ΤΣΕΧΩΦ (Νίκου Τσιρώνη)	114
◆ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ: Ο ΗΡΩΑΣ (Πανορμίτη)	117
◆ ΑΘΗΝΑ (Ποίημα Δ.Γ.)	118
◆ ΣΧΟΛΙΑ (Β. Κ. Σταθάκη)	119
◆ ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ (Τομ. Έπιζουανιάς τής Χ.Ε.Ε.)	121
◆ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ	124
◆ Η ΣΤΗΛΗ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ (Α. Γιαμβριά)	127

ΕΤΟΣ 71οv

ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2008

ΑΡΙΘ. 690

€ 1,20

Πρὸς τοὺς κ. κ. συνδρομητὰς τῶν «Ἀκτίνων»

Μὲ τὴν ἔναρξιν τοῦ νέου ἔτους ὑπενθυμίζομε στοὺς φίλους συνεργάτας - συνδρομητὰς μας, τὴν ἀνάγκη νὰ ἀνανεώσουν ἐγκαίρως τὴ συνδρομὴ τους γιὰ τὸ ἔτος 2008.

Ἡ συνδρομὴ διὰ τὸ 2008 παραμένει € 12.

Παρακαλοῦμε διὰ τὴν ἔγκαιρον καταβολὴν τῆς συνδρομῆς ὥστε νὰ συνεχίζεται τακτικὰ καὶ ἀπρόσκοπτα ἡ κυκλοφορία τῶν «Ἀκτίνων».

ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΟΥΣ 2008

Ἐσωτερικοῦ: € 12 - Κύπρου: £ 9 - Ἐξωτερικοῦ γενικῶς: € 30

Ἡ συνδρομὴ καταβάλλεται εἰς τὰ γραφεῖα μας Ἀθηνῶν, (ὁδ. Καρύτση 14), Θεσσαλονίκης (Ἀγ. Σοφίας 41). Ἢμπορεῖ ἐπίσης νὰ ἀποστέλλεται διὰ ταχυδρομικῆς ἐπιταγῆς εἰς τὸ Γραφεῖον μας τῶν Ἀθηνῶν (Καρύτση 14 - 105 61 Ἀθήνα).

Εἰδικῶς οἱ συνδρομηταὶ μας τῆς ἐπαρχίας ἡμποροῦν νὰ καταθέτουν τὴν συνδρομὴ τους, ἔναντι κανονικῆς ἀποδείξεως πληρωμῆς, στοὺς ἐθελοντὰς ἀντιπροσώπους ἢ συνεργάτας μας στὶς πόλεις ὅπου ὑπάρχουν.

Οἱ συνδρομηταὶ μας τοῦ ἐξωτερικοῦ ἡμποροῦν νὰ καταθέτουν τὴν συνδρομὴ τους εἰς τὸν λογαριασμὸν μὲ μορφή I.B.A.N. γιὰ ἐμβάσματα τῆς Eurobank μὲ ἀριθμὸ: **GR1102602010000940100366081**.

AKTINES

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ»

Έτος 71ον

ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2008

Άριθ. 690

ΒΑΡΑΒΒΑΝ Ἡ ΙΗΣΟΥΝ;

Ὁ ὄχλος, τί φοβερό πράγμα, Θεέ μου! Ὁ λαός νά γίνεται ὄχλος. Νά μεταβάλλεται σέ ἄβουλο κοπάδι, σέ ἀνεύθυνη μάζα. Νά ὀδηγῆται ἀπό ἐπιτήδειους λαοπλάνους μέ σφυρίγματα, γιά νά ἐκτελέσῃ τὰ σκοτεινά σχέδιά τους. Καί ἀπό τή στιγμή πού ὁ λαός γίνεται ὄχλος, εἶναι ἰκανός καί γιά τὰ πιό τρομερά ἐγκλήματα.

Χαρακτηριστική ἡ στάση τοῦ ὄχλου στή δίκη τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ποιός θά τὸ περίμενε; Ἐνας τόσο εὐεργετημένος λαός, ὅπως ὁ ἰουδαϊκός, νά προτιμᾷ ἕνα ἐγκληματία ἀπὸ τὸ μεγάλο Εὐεργέτη του! Οὔτε κἂν προβληματίζεται. Οὔτε κἂν ἀντιμετωπίζει δίλημμα στὸ ἐρώτημα τοῦ Πιλάτου: «**Τίνα θέλετε ἀπολύσω ὑμῖν; Βαραββᾶν ἢ Ἰησοῦν τὸν λεγόμενον Χριστόν;**» (Ματθ. κζ' 17). Ὁ ὄχλος τὴν ἀπάντησιν τὴν ἔχει ἔτοιμη. Τοῦ τὴν προσφέρει ἔτοιμη ἡ πλανεύτρα καὶ ὑπουλη ἡγεσία του. Αὐτὸς δὲν σκέπτεται. Πῶς νά σκεφθῆ; Τὸ εἶπαμε. Δὲν εἶναι πιά λαός. Εἶναι ὄχλος. Ἡ ἡγεσία του τὸν ἔχει ἀφιονίσει. Τοῦ ἔχει καταργήσει τὴ σκέψη. Αὐτὴ σκέπτεται καὶ ἀποφασίζει γιά λογαριασμό του. Ἀχρήστευσε καὶ τὴν ψυχὴ του. Αὐτὴ κινεῖ πιά

καὶ τὰ νήματα τῆς συνειδήσεώς του: «**Οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἔπεισαν τοὺς ὄχλους ἵνα αἰτήσωνται (νά ζητήσουν) τὸν Βαραββᾶν, τὸν δὲ Ἰησοῦν ἀπολέσωσιν**» (θανατώσουν) (Ματθ. κζ' 20). Διεφθαρμένη ἡ ἡγεσία διέφθειρε καὶ τοὺς ὄχλους.

Ὁ ὄχλος προτιμᾷ τὸν Βαραββᾶ ἀπὸ τὸν Ἰησοῦ! Ἀλλὰ ποιός εἶναι αὐτὸς ὁ Βαραββᾶς πού τόσο βαρραίνει στὴν πλάστιγγα τῆς προτιμήσεώς του; Εἶναι τόσο ἀξιοσυμπάθητο θύμα; Τόσο ἀδίκῃ ριχτήκε στὶς φυλακὲς καὶ τώρα ὁ λαός ἀξιώνει τὴν ἀπελευθέρωσή του; Ποιός εἶναι ὁ Βαραββᾶς; Σεσημασμένος κακοποιός. Γνωστὸς σὲ ὅλους γιά τὴν ἀγριότητα καὶ τὰ ἐγκλήματά του. Φυλακισμένος γιά στάση καὶ φόνο. Δημόσιος κίνδυνος. Αὐτὸς ἦταν ὁ Βαραββᾶς. Καὶ αὐτὸς ὁ ἐπικίνδυνος κακοποιός προτιμᾶται ἀπὸ τὸν ἀναμάρτητο Κύριο. Ὁ ὄχλος καλεῖται νά διαλέξῃ ἀνάμεσα στὸν κακοποιὸ καὶ στὸν μοναδικὸ Εὐεργέτη πού γέμισε μέ θαύματα τὴν Ἰουδαία «**εὐεργετῶν καὶ ἰώμενος πάντας...**» Καὶ διαλέγει τὸν Βαραββᾶ!

Αὐτὸς εἶναι ὁ ὄχλος. Ἀκολουθεῖ ὅποιον τὸν κολακεύει. Ὅποιον χαϊδεύει τὶς ἀδυναμίες του. Χειροκροτεῖ ὅποιον τὸν χειροκροτεῖ. Ὁ Κύριος ὅμως δὲν κολακεύει τὶς ἀδυναμίες τοῦ λαοῦ. Ἀγαπάει τὸν λαό, γι' αὐτὸ καὶ ἐλέγχει τὶς ἀδυναμίες του. Ὁ ἄστατος ὄχλος δὲν θέλει ἡγέτες ἀληθινούς. Δὲν θέλει μορφὲς μὲ ἀκεραιότητα, μὲ ἦθος, μὲ ἐντιμότητα. Θέλει ἀσήμαντους, καιροσκόπους. Θέλει λαοπλάνους. Ἀποδοκιμάζει τοὺς μεγάλους, τοὺς ἐνάρετους, γιατί δὲν εἶναι στὰ μέτρα του.

Τὸ φανταζόμαστε, ἀλήθεια; Νὰ προτιμοῦν ἓνα ἰσάξιο σου τὸ καταλαβαίνεις καὶ μπορεῖ νὰ τὸ δεχθῆς. Νὰ προωθοῦν ὅμως τοὺς καιροσκόπους, τοὺς ἀσήμαντους, τοὺς διαπλεκόμενους καὶ νὰ παραμερίζουν τοὺς ἰκανούς, τοὺς ἀσυμβίβαστους μὲ τὸ ψέμα καὶ τὴν ἀπάτη, αὐτὸ εἶναι πρόκληση. Εἶναι ἀνατροπὴ τῆς ἠθικῆς τάξεως, τῆς κοινωνικῆς συνοχῆς. Ἀποτελεῖ θρίαμβο τῆς ἀναξιοκρατίας. Τραυματίζει βαρῶς τὸ αἶσθημα τῆς δικαιοσύνης. Καὶ ὅταν παραμερίζεται τὸ αἶσθημα τοῦ δικαίου, τότε δὲν ἔχουμε συντεταγμένες κοινωνίες. Ἔχουμε κυριαρχία τῆς ζούγκλας, ἀποθράσυνση τῶν ὑπανθρώπων.

Ἀλλὰ ὁ ὄχλος δὲν εἶναι μονάχα οἱ πολλοί. Ὁχλος εἶναι καὶ οἱ λίγοι, οἱ μικροὶ καὶ ἀνάξιοι. Ὁχλος ἦταν καὶ οἱ ἀρχιερεῖς, ἀφοῦ αὐτοὶ ὄχλοποιοῦσαν τὸν λαό. Ὁχλος ἦταν καὶ ὁ δειλὸς καὶ καιροσκόπος Πιλᾶτος, ἀφοῦ δὲν δίκασε ὁ ἴδιος, ἀλλὰ στὴ θέση του ἔβαξε τὸν ὄχλο νὰ δικάσῃ. Ὁ ὁδηγὸς εἶχε γίνῃ οὐραγός, δηλαδὴ ὄχλος. Τυφλοὶ ὁδηγοί, ὁδηγοῦσαν τυφλούς, γιὰ νὰ πέσουν ὅλοι στὸ βάραθρο τῆς ἀνυποληψίας καὶ τοῦ ἔξευτελισμοῦ.

Αὐτὸν τὸν ὄχλο μήπως κι ἐμεῖς τὸν φοβούμεθα μερικὲς φορές; Μήπως τὶς κρίσεις καὶ ἐπικρίσεις καὶ εἰρωνεῖες αὐτοῦ τοῦ ὄχλου ὑπολογίζουμε καὶ δειλιάζουμε; Μήπως αὐτὸ τὸ πεζοδρομιο κάποτε τὸ τρέμουμε καὶ ἀρνούμεθα τὶς ἀρχές μας καὶ προδίνουμε τὸ πιστεύω μας; Μήπως κι ἐμεῖς φωνάζουμε ὑπὲρ τοῦ Βαραβᾶ, ὅταν ὁ Βαραβᾶς ἐκπροσωπῇ τὴν κοσμικὴ ἐξουσία, τὴν ἀναρχίση σὲ ἀξιώματα, τοὺς ἔνοχους συμβιβασμούς, ἐνῶ ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ «**πρῶτος καὶ ταπεινὸς τῆ καρδία**» ποὺ δὲν ἦλθε νὰ κατακυριεύσῃ, ἀλλὰ νὰ ὑπηρετήσῃ καὶ νὰ θυσιασθῇ γιὰ τοὺς ἀνθρώπους; Ναι, ἀλλὰ αὐτὸ πιά δὲν εἶναι βαρβαρισμὸς. Εἶναι βαρβαρισμὸς.

Γ. Β. Μ.

Η ΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

«Καὶ διαγενομένου τοῦ σαββάτου Μαρία ἢ Μαγδαληνὴ καὶ Μαρία ἢ τοῦ Ἰακώβου καὶ Σαλώμῃ ἠγόρασαν ἀρώματα ἵνα ἐλθοῦσαι ἀλείψωσιν αὐτόν· καὶ λίαν πρωτὴ τῆς μῆρας σαββάτων ἔρχονται ἐπὶ τὸ μνημεῖον, ἀνατείλαντος τοῦ ἡλίου· καὶ ἔλεγον πρὸς ἑαυτάς· τίς ἀποκυλίσει ἡμῖν τὸν λίθον ἐκ τῆς θύρας τοῦ μνημείου; καὶ ἀναβλέψασαι θεωροῦσιν ὅτι ἀποκεκύλισται ὁ λίθος· ἦν γὰρ μέγας σφόδρα». (Μάρκ. 1στ' 1 - 4). «Καὶ εἰσελθοῦσαι οὐκ εὗρον τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ» (Λουκᾶ κδ' 3). «Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ διαπορεῖσθαι αὐτάς περὶ τούτου καὶ ἰδοὺ ἄνδρες δύο ἐπέστησαν αὐταῖς ἐν ἐσθήσεσιν ἀστραπτούσαις· ἐμφόδων δὲ γενομένων καὶ κλινουσῶν τὸ πρόσωπον εἰς τὴν γῆν εἶπον πρὸς αὐτάς· Τί ζητεῖτε τὸν ζῶντα μετὰ τῶν νεκρῶν; οὐκ ἔστιν ὧδε, ἀλλ' ἠγέρθη». (Λουκᾶ κδ' 4 - 6).

Ἡ εἶδηση τοῦ γεγονότος αὐτοῦ εἶναι συγκλονιστικὴ γιὰ τὸν ὀλιγάριθμο κύκλο τῶν μαθητῶν τοῦ Ἰησοῦ, οἱ ὅποιοι μὲ τὸ κύλισμα τοῦ λίθου εἰς τὸν τάφον ἐθεώρησαν ὅτι ἐτελείωσε τὸ θεῖον πείραμα. Ἐπεσφραγίσθη κατ' αὐτοὺς ἡ ἀποτυχία τοῦ ἔργου τῆς ζωῆς ὀλοκλήρου τοῦ θεοῦ Διδασκάλου. Καὶ γι' αὐτὸ ἐγκαταλείπεται ἀπὸ τοὺς μαθητῆς Του, οἱ ὅποιοι ἀπογοητευμένοι, ἀπηλπισμένοι, χάνονται, κρύβονται ὥσπου νὰ περάσει ἡ πόρα καὶ νὰ ξεχασθεῖ ἡ ἀτυχὴς αὕτη περιπέτεια.

Καὶ ὅμως! Τὴν μεθεπομένη ἡμέρα ἀπὸ τὰ γεγονότα αὐτά, ἐντελῶς αἰφνιδίως ἐρχεται μία πρώτη εἶδηση. Οἱ γυναῖκες ποὺ ἐπῆγαν στὸν τάφο ἐρχονται γεμάτες χαρὰ καὶ διαβεβαιώνουν ὅτι εἶδαν μὲ τὰ μάτια τους, τὸν Ἰησοῦν ὀλοζώντανον καὶ ἀντήλαξαν μερικὰ λόγια μαζί Του. Ἀντὶ ὅμως ἡ

εἶδηση αὕτη νὰ προκαλέσει ἐνθουσιασμὸ καὶ ἀγαλίαση, ἀμφιβάλλουν καὶ θεωροῦν τὰ λόγια τῶν γυναικῶν ὡς παραλήρημα, «ῥῶσει λῆρον». Ἐντούτοις οἱ γυναῖκες ἐπιμένουν καὶ ἀκολουθεῖ σειρά ἐμφανίσεων τοῦ Ἀναστάτος Κυρίου μέχρι τὴν ἡμέρα τῆς εἰς οὐρανὸς Ἀναλήψεώς Του, οἱ ὁποῖες καταγράφονται στὰ Ἱερὰ Εὐαγγέλια.

Καὶ τότε πλέον οἱ μαθητῆς γίνονται ἄλλοι ἄνθρωποι. Αὐτὰ τὰ γεγονότα τὰ ὁποῖα εἶδαν, αὐτὰ πρέπει νὰ ἀναγγελοῦν. Ἡ οἰκουμένη ὅλη πρέπει νὰ τὰ μάθει. Καὶ γιὰ νὰ τὰ μάθει ἡ οἰκουμένη ὅλη, ἀξίζει νὰ θυσιάσουν τὴν ζωὴ τους, καὶ νὰ χύσουν καὶ τὸ αἷμά τους ἂν χρειασθεῖ. Καὶ ἐχρηιάσθηκε ὄντως νὰ χύσουν τὸ αἷμά τους οἱ μαθητῆς, διότι ἡ ἀρρώστια τῆς ἀνθρωπότητος, ποὺ δὲν θέλει νὰ δεχθεῖ τὴν σωτηρία ἀλήθεια ἐξελιίσεται σὲ μανία, σὲ πάθος. Καὶ ἱερὰ θύματα τῆς χαρμόσυνης μαρτυρίας οἱ μαθητῆς Κυρίου ἐπισφραγίζουν μὲ τὸ αἷμά των τὴν μαρτυρία των.

Ἱστορικὸν πρόσωπον ὁ Ἰησοῦς. Δὲν εἶναι ὅμως μόνον ἱστορικὸν πρόσωπο. Ὑπέροχος καὶ γι' αὐτὸ καὶ ὑπεριστορικὴ ἡ θεία Του ἐνέργεια στὴν ἀνθρωπότητα, ἐκδηλώνεται καὶ σήμερα ὅπως καὶ πρὸ δύο χιλιάδων ἐτῶν καὶ θὰ ἐκδηλώνεται στὴν ἀνθρωπότητα ὅσους αἰῶνες καὶ ἂν διαρκέσει ἡ ζωὴ αὕτη στὸν Πλανῆτη αὐτόν.

Καὶ τὰ εὐρίσκει κανεὶς αὐτὰ κατ' ἀρχὴν ζωντανὰ σὲ ὅσα γεγονότα ἀκολούθησαν τὴν Ἀνάληψη τοῦ Κυρίου καὶ εἶναι καταγεγραμμένα στὶς «Πράξεις τῶν Ἀποστόλων». Ἀλλὰ τὸ ὑπέροχο αὐτὸ βιβλίον τὸ ἀκολουθεῖ καὶ τὸ συνεχίζει ἡ ἱστορία τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἡ ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας. Διότι ὁ Χριστιανισμὸς εἶναι μὲν Πίστις, ἀλλὰ Πί-

στις ή όποία είναι και ζωή συγχρόνως. Διότι αυτός ό θεός Διδάσκαλος, ό Κύριος ό 'Όποιος έσταυρώθη και άνεστήθη, είναι ένα με τόν Πατέρα, αλλά και μαζί μας ώς κεφαλή τού ενός σώματος τó όποιο αποτελούν σέ άδιάσπαστη ενότητα όλοι οι πιστοί Του μέλη τής Έκκλησίας.

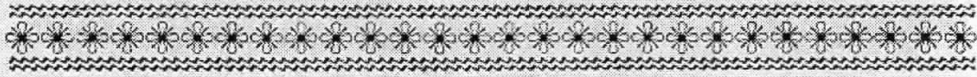
Και αυτά τά συγκλονιστικά γεγονότα τά όποια έλαβαν χώρα πρό δυό χιλιετιών στην Παλαιστίνη τά ξαναζούν οι πιστοί τής εποχής κάθε χρόνο στην αναστάσιμη λειτουργία. Κύματα χαράς ξεσηκώνουν τις άπειρες γλωσσίτσες φλόγας, που ζώνουν τά μεσάνυχτα τούς ναούς τού Χριστού. Πνοιή άνοιξιάτικη σαν νά ριπίζει τούς γήινους γαλαξίες τού θερμού φωτός, όταν από τά ύψη τών καμπαναριών άντιλαλει μέσα στη γαλήνη τής νύχτας τó μέγα μήνυμα, πώς τó χάσμα, τó φοβερό, άνάμεσα ζωής και θανάτου γέμισε με άμάραντα λουλούδια. Χορεύουν, μυριάδες γλωσσίτσες, σκιρτούν, άναπηδούν, άναγαλιάζουν. Έχουν άνάψει με ευλάβεια στό κάλεσμα τών ιερέων «δεύτε λάβετε φώς» και είναι ζωντανά σύμβολα τής φλόγας, που ζεσταίνει την καρδιά και φωτίζει τόν νοϋ τών χριστιανών.

Τó γεφύρωμα ζωής και θανάτου, ή νίκη τής πρώτης επάνω στόν δεύτερο, ή άνάσταση, αποτελεί την πιό βαθειά και πιό άκατάλυτη πίστη τής ανθρώπινης προσωπικότητας, αυτό τó κέντρο τού θρησκευτικού αισθήματος. Μάταια ό ύλισμός πάσχισε με δαιμονική manía νά θολώσει αυτή την καθαρή πηγή. Μάταια προσπάθησε νά στενέ-

ψει τά όρια τού κόσμου στα όρατά και στα άπτά φαινόμενα τής ύλης και νά τά δέσει με τις άκαμπτες και βαριές άλυσίδες τών αιτίων και τών αιτιατών. Η ανθρώπινη προσωπικότητα με την βαθύτατη διαίσθησή της έχει συλλάβει ότι ό κόσμος, τó άπεραντο αυτό σύμπαν, δέν είναι άρκετό στόν έαυτό του, ότι ή ύλη δέν μπορεί νά εξηγήσει την ύλη, ότι πίσω από την ροή τών αισθητών φαινομένων και τών νόμων (τών προσανατολισμών τού λογικού) ύψώνεται περιλάμπρος ό άληθινός κόσμος, τού όποιου τά φαινόμενά του μάς δίνουν μονάχα μιá άμυδρά και χονδροειδή εικόνα, ό κόσμος τών ανένανθ θαιμάτων, που κυβερνά τó υπέρτατο πνεϋμα. Ό χριστιανός ό όποιος πιστεύει στην άνάσταση εύρίσκει χίλιες φορές πιό κοντά στην άλήθεια, παρά ό σκεπτικιστής τής σέ παρακμή εύρισκομένης αρχαίας Αθήνας, που φώναξε ειρωνικά στόν Άπόστολο Παϋλο σαν μιλούσε στόν Άρειο Πάγο για άνάσταση εκ νεκρών: «Άκουσόμεθά σου και πάλιν».

Και δέν είναι ούτε άφελεις, ούτε θύματα τού «όπίου», όπως επιπόλαια τούς χαρακτηρίζει ό στρατευμένος ύλισμός, όσοι με κατάνυξη και πίστη, σηκώνουν την μικρή φλόγα τής λαμπάδας τους, όταν χαρμόσυνα άντιλαλούν οι καμπάνες τó «Χριστός Άνέστη» μέσα στην ευωδιαστή γαλήνη τής άνοιξιάτικης νύχτας. Είναι οι πραγματικά φωτισμένοι άνθρωποι.

B. ΝΕΑΠΟΛΙΤΗΣ

«Η ΠΙΣΤΗ ΩΣ ΒΙΩΜΑ» ΑΛΗΘΕΙΑ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΛΥΨΗ

Α'

Στις ημέρες μας η αντίληψη περί της αληθείας περνάει κρίση. Την κρίση αυτή την είχαν συνειδητοποιήσει οι διανοητές από το δεύτερο ήμισυ του ΙΘ' αιώνα. Όσο τα αποτελέσματά της φάνηκαν στον εικοστόν αιώνα. Το πραγματιστικό ρεύμα σκέψεως στην φιλοσοφία και στην επιστήμη έθεσε ως κριτήρια αλήθειας πράγματα, τα όποια εκθέτουν αυτή την ύπαρξη της αλήθειας στην αμφιβολία και την αντικαθιστούν με την ιδέα του προσοδοφόρου και της προσαρμογής στις βιοτικές συνθήκες ή του αποδοτικού με την αύξηση της ισχύος του.

Όταν ο Κάντ έγραψε την «Κριτική του καθαρού λόγου» ο λόγος έκρινε τον λόγο και αναγνώριζε τα όρια του. Μία «Κριτική της Αποκαλύψεως» θα έπρεπε να είναι μία κριτική στο φως αυτής της ίδιας της αποκαλύψεως, μία κριτική από το πνεύμα, το οποίο εύρισκεται σε ένωση με την αποκάλυψη και όχι μία κριτική από τον λόγο, που της είναι ξένος. Ο άνθρωπος κρίνει τέτοια υπερβολική αξίωση έχει. Και η αξίωση αυτή είναι πράγματι υπέρμετρη γιατί ο περατός άνθρωπος αποτολμάει να γνωρίσει την άπειρη αλήθεια. Άλλα δεν πρέπει να ξεχνούμε πως ο άνθρωπος ήταν το μόνον όργανο που η Αποκάλυψη έχρησιμοποίησε για να φθάσει στον άνθρωπο. Ο Μωϋσής και οι προφήτες μίλησαν, ο Θεός Άνθρωπος Ίησους Χριστός μίλησε, οι Απόστολοι, οι Άγιοι, οι Μυστικοί, οι διανοούμενοι της Εκκλησίας, θεολόγοι και χριστιανοί φιλόσοφοι όλοι μίλησαν. Άλλη φωνή δεν ακούσαμε και άμα ακούσουμε την φωνή του Θεού μέσα μας την φωνή αυτήν την ακούμε μέσω ήμών, δηλαδή μέσω των ανθρώπων και οι συνθήκες του

άνθρώπου καταπτρίσθηκαν σε αυτήν σημαδεύθηκαν δηλαδή από τους περιορισμούς της ανθρώπινης νοητικής ικανότητας. Πράγματι, η ανθρώπινη σκέψη μπορεί να απλώνεται και να βαθαίνει ακριβώς όπως μπορεί να συστέλλεται και να παίζει στις επιφάνειες των πραγμάτων.

Άφορμή για τις σκέψεις που προηγήθηκαν υπήρξε το βιβλίο (εκδόσεις «Συζήτησις» Αθήνα έτος 2003) με κείμενα επιλογής εισηγήσεων από τα κατάλοιπα του άειμνηστου καθηγητού Άλεξάνδρου Τσιριντάνη στην σειρά: «Η πίστις ως βίωμα» τόμος Ι.

Περιεχόμενα του βιβλίου αυτού είναι θέματα αναφερόμενα α) στην Άγία Γραφή ως Θεία Αποκάλυψη, β) για την αξιοπιστία της Καινής Διαθήκης και γ) για την καρποφορία του Ευαγγελίου, δεδομένου ότι η Άγία Γραφή είναι η βασικότερη πηγή της Θείας Αποκαλύψεως.

«Η αποκάλυψη του θείου θελήματος περιλαμβάνει κάθε εκ μέρους του Θεού καθοδήγηση, ή όποια δια της λογικής οδηγεί προς το υπέροχο, προς το υπερφυσικό. Έτσι η αποκάλυψη περιλαμβάνει και την λογική, που οδηγεί στο υπέρλογο. Οι αρχαίοι Έλληνες έλεγαν ότι η λογική μās οδηγεί αυτή και μόνον. Ο Σωκράτης όλη του την θεολογία την βλέπει ως δημιούργημα του ανθρώπου, ο όποιος σκέπτεται με τρόπο όρθό, ήθικό και με άγνές προθέσεις. Η χριστιανική διδασκαλία βέβαια δεν το αποδέχεται αυτό, αλλά θα ήταν πλάνη και άγνοια της Αγίας Γραφής να δεχθεί κανείς, ότι η Άγία Γραφή απορρίπτει όλη την καθοδήγηση από την λογική, αφού πολλές φορές και ο Κύριος και ο Απόστολος Παύλος παραπέμπουν στον έλεγχο δια της λογικής. Και ει-

ναι γνωστόν ὅτι ἀπὸ τὴν λογικὴ καθοδηγήσαν τὰ Ἔθνη».

»Υπάρχει ὅμως καὶ ἀποκάλυψη μὲ κάποια στενώτερη ἔννοια, πού δέχεται ἕναν εἰδικὸ τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο φανερώνει ὁ Θεὸς τὴν ὑπερφυσικὴ ἀλήθεια στὸν ἄνθρωπο. Καὶ αὐτὸς ὁ εἰδικὸς τρόπος εἶναι ὅτι ὁ Θεὸς ὁμιλεῖ πλέον ἀπ' εὐθείας στὸν ἄνθρωπο καὶ μάλιστα τὰ λόγια Του γράφονται. Καὶ γράφονται μὲ διαφορετικοὺς τρόπους. Στὴν ἀρχὴ μὲ δύο πλάκες τοῦ Μωϋσέως· εἶναι ὁ τόμος τὸν ὁποῖο δίνει στὸν Προφήτη ὁ Κύριος καὶ τοῦ λέει τί νὰ γράψει. Ἀκολουθοῦν τὰ ρήματα τῶν Προφητῶν. Ἔπειτα εἶναι τὰ βιβλία τοῦ κανόνος τῆς Καινῆς Διαθήκης, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν τὴν ἀποκάλυψη μὲ τὴν στενώτερη τὴν χριστιανικὴ ἔννοια τοῦ ὄρου. Τὸ ζήτημα, λοιπόν, εἶναι ὄχι τί θὰ δεχθοῦμε ὡς ἀποκάλυψη μὲ τὴν εὐρύτερη ἢ τὴν στενὴ ἢ τὴν στενώτερη ἔννοια τοῦ ὄρου, ἀλλὰ νὰ δοῦμε εἰδικώτερα τὴν ἀποκάλυψη πού γίνεται διὰ τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Καὶ τὸ ἐρώτημα τότε εἶναι: πιστεύουμε στὴν Ἁγία Γραφή ὡς θεῖα Ἀποκάλυψη;»¹.

Τὸ ἐρώτημα αὐτὸ εἶναι βασικῆς σημασίας γιὰ τὸν πιστόν. Ἡ Ἁγία Γραφή εἶναι κατὰ ἕναν τρόπο θεανθρωπίνῃ περιέχει δηλαδὴ καὶ θεῖα καὶ ἀνθρώπινα στοιχεῖα καὶ αἰώνια καὶ πρόσκαιρα καὶ ὑπέρχονα καὶ συνδεδεμένα μὲ τὸν χρόνο μέσα στὸν ὁποῖον ἔγιναν. Δὲν εἶναι βέβαια βιβλίον ἀστρονομικό, δὲν εἶναι βιβλίον γεωλογικό, δὲν εἶναι βοτανικό βιβλίον, οὔτε ἰατρικό, δὲν εἶναι βιβλίον τῆς ἱστορίας τοῦ ἀνθρώπου. Ἀλήθειες οἱ ὁποῖες τώρα μὲν θεωροῦνται αὐτονόητες, ἐκούρασαν ὅμως πολλοὺς πιστοὺς, ἑκατομμύρια πιστοὺς σὲ περασμένους αἰῶνες σπέρνοντας ἀμφιβολίες»². Συμπερασματικὰ ἡ Ἁγία Γραφή γιὰ τὸν πιστόν ἄνθρωπο εἶναι θεόπνευστη, εἶναι ἀποκάλυψη τοῦ Θεοῦ, πρᾶγμα τὸ ὁποῖο πρέπει νὰ νοηθεῖ μὲ τὸ πνεῦμα τῆς Ἁγίας Γραφῆς στὸ σύνολό της.

Ὅμως ἐδῶ προβάλλει μία ἐνσταση. Ἡ Καινὴ Διαθήκη σὰν ἱστορικὸ βιβλίον εἶναι ἀξιόπιστη; Δύο ἀκραῖες ἀντιλήψεις ὑποστηρίχθηκαν καὶ ὑποστηρίζονται στὸ ἐρώτημα

αὐτό. Ἡ μία εἶναι ὅτι ἡ Καινὴ Διαθήκη εἶναι βιβλίον θεόπνευστο καὶ κατὰ τὴν ἀκροτάτη ἐκδοχὴ κατὰ λέξιν θεόπνευστο. Φυσικὰ μὲ τὴν ἀποψη αὐτὴ τὸ ζήτημα τῆς ἱστορικότητας ἢ ἀξιοπιστίας τῆς Καινῆς Διαθήκης δὲν ἀμφισβητεῖται. Ἡ ἀντίθετη ἀκραία ἀντίληψη εἶναι ὅτι ἡ Ἁγία Γραφή καὶ αὐτὴ ἡ Καινὴ Διαθήκη εἶναι ἕνα μύθευμα, πού δὲν ἔχει καμμιά ἢ σχεδὸν καμμιά ἱστορικὴ ἀξία. Ἐκεῖ ὅπου τὰ Εὐαγγέλια εἶναι γεμάτα μὲ ἱστορικὲς λεπτομέρειες τοῦ βίου τοῦ Ἰησοῦ ἢ ἀρνητικὴ αὐτὴ ἀντίληψη στὴν ἀκροτάτη ἐκδοχὴ τῆς ὑποστηρίζει πὼς ὁ Ἰησοῦς δὲν ὑπῆρξε κἂν ὡς ἱστορικὸ πρόσωπο».

Ἀνάμεσα σὲ αὐτὲς τὶς δύο ἀντικρουόμενες ἀντιλήψεις γιὰ τὴν ἀξιοπιστία τῶν εὐαγγελικῶν διηγήσεων ὁ Ἀλέξανδρος Τσιριντάνης προβάλλει τὸ ἐπιχείρημα -τὸ ὁποῖο θεωρεῖ ὡς ἐπιχείρημα καλῆς πίστεως- ὅτι ἡ Καινὴ Διαθήκη ἐγράφηκε ἀπὸ ἀνθρώπους τιμίους, πού δὲν ὑπάρχει κανεὶς λόγος νὰ ἀμφιβάλλει κανεὶς γιὰ τὴν εἰλικρίνεια τῶν προθέσεων τους καὶ τὴν ἀλήθεια τῶν ἀφηγήσεών τους.

Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ ὑπῆρξαν μάρτυρες τῶν γεγονότων αὐτῶν μὲ τὴν διπλὴ ἔννοια τοῦ ὄρου μάρτυρας: ἀφ' ἑνὸς ἀφηγήθηκαν καὶ περιέγραψαν γεγονότα, τὰ ὁποῖα ἔζησαν αὐτοὶ οἱ ἴδιοι καὶ ἀφ' ἑτέρου ὅτι ἡ συγγραφή τῶν βιβλίων αὐτῶν μόνον διωγμοὺς καὶ περιπέτειες καὶ μαρτυρικὸ θάνατο τοὺς ἔφερε.

Β'

Σὲ ἕνα ἄλλο σχετικὸ θέμα στὸ ὁποῖο ἀναφέρεται ὁ Ἀλέξ. Τσιριντάνης εἶναι τὸ «περίφημο ἐπιχείρημα ἐκ τῆς σιωπῆς», τὸ ὁποῖο ἐπικαλοῦνται ὅσοι ἀρνοῦνται καὶ αὐτὴν τὴν ἱστορικὴ ὑπαρξὴ τοῦ Ἰησοῦ. Ἰσχυρίζονται δηλαδὴ ὅτι συγγραφεῖς σύγχρονοι ἢ καὶ ὀλίγον μεταγενέστεροι τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἰησοῦ δὲν ἀναφέρουν τίποτε σχετικὸ γιὰ τὸ πρόσωπό Του, τὴν διδασκαλία Του, τὴν δράση Του. Ἡ φυσικώτερη ἐξήγηση αὐτῆς «τῆς σιωπῆς» εἶναι ὅτι οἱ συγγραφεῖς αὐτοὶ ἐθεώ-

ρησαν τὴν πρώτη ἐμφάνιση τοῦ Χριστιανισμοῦ ὡς μία ὑπόθεση παροδική στὸν ροῦν τῆς ἱστορίας, μία ὑπόθεση θνητογενῆ καὶ ἀνάξια ἐκ τούτου τοῦ λόγου.

Ἐμεῖς ὅμως οἱ ὅποιοι ζοῦμε εἴκοσι αἰῶνες μετὰ καὶ γνωρίζομε τι ἐπακολούθησε καὶ τὸν θρίαμβο τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ δὲν ἀποροῦμε γιὰ τὴν «σιωπὴ» αὐτῆ. «Γιὰ τὸν «ἐθνικὸ» ὅμως καὶ τὸν Ἰουδαῖο τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὁ Ἰησοῦς ἢ ἦταν τελειῶς ἄγνωστος ἢ ἦταν τόσο ἀσήμαντη προσωπικότητα καὶ ὁ κύκλος τῶν μαθητῶν Του διεσπαρμένος στὴν ἀπέραντη ρωμαϊκὴ αὐτοκρατορία φαινόταν ἓνα σύμφυρμα ἀνθρώπων τόσο ἀσημάντων, θρησκολήπτων, ἀνθρώπων χαμηλῆς ὑποστάθμης, ποῦ δὲν ἀξίζε, δὲν ἀρμοζε στὴν σοβαρότητα τοῦ ἱστορικοῦ νὰ ἀσχοληθεῖ μὲ αὐτούς. Ἄν βέβαια προέβλεπαν οἱ σύγχρονοι τῶν γεγονότων αὐτῶν ποῖαν ποταμῶ τὴν πηγὴ εἶχαν μπροστά τους! Ἄλλὰ ποῦ νὰ προβλέψουν οἱ ἄνθρωποι!»³.

Γ'

Ἐξ ἄλλου οἱ ἀφηγήσεις τῶν Εὐαγγελίων εἶναι γεμάτες ἀπὸ θαύματα, πράγμα ποῦ προκαλεῖ τὴν ἀμφισβήτηση ἐκ μέρους τῶν ἀρνητῶν τῆς ἀλήθειας γιὰ τὰ γεγονότα αὐτά. «Ἡ ἀντίρρηση στηρίζεται στὸ ὅ,τι τὸ θαῦμα παραβιάζει τὴν σειρὰ τῶν φυσικῶν νόμων. Ἄλλὰ τι εἶναι φυσικὸς νόμος; Εἶναι προτάσεις, συμπεράσματα ἀπὸ τὴν ἐμπειρία, ἀπὸ τὴν παρατήρηση τῶν φαινομένων τὰ ὅποια συμβαίνουν συνήθως. Τὸ θαῦμα εἶναι γεγονός διάφορο ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ ὅποια συνιστοῦν τὴν συνήθη ἐμπειρία, πράγμα ποῦ τὸ καθιστᾷ μοναδικό. Τὰ θαύματα τὰ ὅποια ἀφηγοῦνται τὰ Εὐαγγέλια εἶναι γιὰ τοὺς αὐτόπτες μάρτυρες ἀντικείμενα γνώσεως, γιὰ ὅλους ἐμᾶς ὅμως τοὺς μεταγενεστέρους εἶναι ἀντικείμενα πίστεως.

Βέβαια στὴν ἐποχὴ τῆς πρώτης Ἐκκλησίας οἱ πιστοὶ εἶχαν τὰ θαύματα ποῦ ἔβλεπαν. Πράγμα ποῦ ἐμεῖς δὲν τὸ ἔχομε. Ἐκεῖνοι δὲν ἐπίστευαν στὴν κυριολεξία, ἀλλὰ ἐψηλαφοῦσαν. Ἐμεῖς ὅμως πιστεύομε. Ἄλλὰ ἔχομε καὶ ἐμεῖς τὰ δικά μας βοηθήματα.

Ἐμεῖς ἔχομε ὡς βοήθημα τὸν ἀθεϊσμό. Ἐμεῖς ψηλαφοῦμε τὶς συνέπειες τῆς ἀρνήσεως καὶ τοῦ ἀθεϊσμοῦ, καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος αὐτοῦ προαγώμεθα καὶ στερεωνόμαστε στὴν πίστη. «Ὅσον δὲ ἀφορᾷ στὰ θαύματα, αὐτὰ ἔχουν σκοπὸν τὴν φανέρωσιν ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ ἢ τὴν ἐπιβεβαίωσιν ἀποκαλύψεως Αὐτοῦ, ἵνα ἐξ αὐτῆς παραχθῆ εἰς τὸν ἄνθρωπον πνευματικὴ ὠφέλεια. Ἰδιαίτερος δὲ τὰ θαύματα τοῦ Κυρίου ἔχουν τὸν αὐτὸν σκοπὸν, ὅποιον καὶ ἡ ἐν σαρκὶ φανέρωσις Αὐτοῦ, ἢ ὅποια εἶναι τὸ μέγιστον θαῦμα καὶ ἡ πηγὴ τῶν θαυμάτων. Διατρωνόνουν δηλαδὴ τὰ θαύματα, ὡς καταπληκτικὰ ἅμα δὲ καὶ εὐεργετικὰ γεγονότα, τὴν θεῖαν τοῦ Κυρίου δύναμιν καὶ ἀγάπην, ἵνα πιστοποιεῖται ἀναντιρρήτως ὅτι, ὁ τελῶν ταῦτα δὲν εἶναι ἀπλοῦς ἄνθρωπος, δὲν εἶναι μόνον προφήτης, ἀλλὰ Θεὸς παντοδύναμος καὶ πανάγαθος· οὕτως δὲ διεγερθῆ ἡ πίστις καὶ ἡ ἐμπιστοσύνη τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὸ πρόσωπον Αὐτοῦ, διδάσκοντος τὴν ἀλήθειαν τοῦ Εὐαγγελίου. Ἡ ἐμπιστοσύνη δὲ αὕτη εἶναι ἄριστος παράγων διὰ τὴν ἀποδοχὴν τῆς σωζούσης ἀληθείας. Ἐπομένως τὰ θαύματα τοῦ Κυρίου ἔχουν ἅμεσον σκοπὸν τὴν προσέλκυσιν τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὴν εὐαγγελικὴν ἀλήθειαν καὶ σωτηρίαν καὶ ἀπώτερον τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Χριστοῦ. Διὰ τοῦτο τὰ θαύματα κατέχουν οὐσιῶδες μέρος εἰς τὴν ὅλην κοσμοσωτήριον τοῦ Κυρίου ζωὴν καὶ δρᾶσιν καὶ ἀποτελοῦν ἐν ἐκ τῶν θεμελιῶν τῆς χριστιανικῆς πίστεως»⁴. Τῆς πίστεως ἐκείνης τὴν ὁποῖαν ἔχει ἰδιαίτερα ἀνάγκη ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος ὁ ὅποιος γέυεται κατ' αὐτὰς τοὺς μικροὺς καρποὺς τῆς ἀποστασίας του.

Δ'

Αὕτη ἡ διαπίστωση τῆς ἀπομακρύνσεως τοῦ ἀνθρώπου τῆς νεωτερικῆς ἐποχῆς ἀπὸ τὸ Εὐαγγέλιον, συνεπάγεται τὴν ἐπιταγὴν στοὺς πιστοὺς τῶν ἡμερῶν μας γιὰ τὸν ἐπανευαγγελισμόν τῆς σύγχρονης κοινωνίας. Ὅμως γιὰ τὸν καθοδηγητικὸν αὐτὸν ρόλον ἀπαιτεῖται μία ὑπεύθυνη ἀρτιωμένη προσω-

πικότητα, προσωπικότητα του σημερινού χριστιανού. Τα συστατικά στοιχεία αυτής κατά τον Άλέξ. Τσιριντάνη είναι τα ακόλουθα:

«Το πρώτο είναι να ιδει τον χριστιανό μέσα στην κοινωνία σαν άνθρωπο επιτυχημένο. Επιτυχημένο στο έπαγγέλμά του, στο σπίτι του, όπουδήποτε άλλο εμφανίζεται. Άλλο πράγμα είναι η θυσία του σπιτιού και της οικογένειας και του επαγγέλματος χάριν ιδανικών ανωτέρων και άλλο πράγμα ή αποτυχία που δείχνει μία παρεξηγημένη ανισόρροπη αντίληψη του Χριστιανισμού. Για τον χριστιανό ισχύει το «αίεν άριστεύειν» πò πολὺ παρ' ὅ,τι ἴσχυε γιὰ τὸν πρὸ Χριστοῦ ἄνθρωπο.

Τò δεύτερο τὸ ὁποῖο πρέπει νὰ τονισθεῖ ἰδιαίτερος εἶναι ἡ ἀνάγκη νὰ ιδεῖ ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος τὸν χριστιανὸ ὡς ἐνσάρκωση τοῦ Εὐαγγελίου μὲ τὴν κυριολεξία τοῦ ὄρου δηλαδὴ τοῦ μηνύματος τῆς χαρᾶς. Νὰ ιδεῖ τὸν χριστιανὸ ὡς ἄνθρωπο γεμᾶτον χαρὰ, «Τὴν χαρὰν ἣν οὐδεὶς αἶρει ἀφ' ἡμῶν» (Ἰωάν. ιστ' 22). Ἡ χαρὰ αὐτὴ δὲν ἀποκλείει ἀκόμη -φαίνεται ἀντίφαση καὶ ὅμως εἶναι ἀλήθεια- οὔτε τὸ πένθος οὔτε τὸ δάκρυ. Ἄλλὰ καὶ τὸ πένθος καὶ τὸ δάκρυ γίνονται εὐκαιρία νὰ ἐπιστρατευθεῖ ἡ πίστις καὶ νὰ ἐκδηλωθεῖ στὸ τέλος ἡ χαρὰ»⁵.

Ε'

Ἡ πίστις αὐτὴ ὑπῆρξε τὸ θεμέλιο καὶ ἡ ἀφετηρία τῆς πνευματικῆς καρποφορίας τοῦ Ἄλεξ. Τσιριντάνη. Ἡ πίστις ὅμως αὐτὴ δὲν ἦταν ἡ ἀπλοϊκὴ πίστις, ἡ ὁποία ἐχαρακτήριζε τοὺς ἀνθρώπους περασμένων γενεῶν. Δὲν ἦταν ἡ πίστις ποὺ παίρνει κανεὶς ἀπὸ τοὺς γονεῖς του, οὔτε ἡ πίστις ποὺ εἶναι μὲν πηγαία, δὲν εἶναι ὅμως διανοητικὰ κατοχυρωμένη. Ἦταν ἡ πίστις ἡ ἐκατὸ τὰ ἐκατὸ συνειδητὴ, ἡ πίστις ἡ δοκιμασμένη, ποὺ ὅπως ἔλεγε ὁ ἴδιος δὲν θρῖσκεσαι κάθε τόσο ὑποχρεωμένος νὰ τὴν στηρίζεις, ἀλλὰ νὰ σὲ στηρίζει ἐκείνη μόνη της. Καὶ τοῦτο γιὰτὶ ἐβγήκε νικητρία ἀπὸ τὴν ἐσωτερικὴ πάλη, ὄχι μόνον μὲ ὅλα τὰ ἐναντίον της ἐπιχειρήμα-

τα, τὰ ὁποῖα κατὰ καιροὺς προέβαλε ἡ ἀντιχριστιανικὴ κριτικὴ τοῦ 19^{ου} καὶ 20^{ου} αἰῶνα, ἀλλὰ καὶ μὲ ὅλα τὰ ἐρωτήματα ποὺ ὑποχρέωνε τὸν Ἄλέξ. Τσιριντάνη νὰ ἀντιμετωπίζει ἡ εὐρυτάτη φιλοσοφικὴ, ἐπιστημονικὴ καὶ ἱστορικὴ του μόρφωση. Τίποτε ἀπὸ ὅλα αὐτὰ δὲν ἄφησε αὐτὸς ὁ ἐξάιρετος χριστιανὸς διανοούμενος ἀνεξέταστο καὶ δὲν ἠσύχασε ἕως ὅτου ἐρευνῶντας μὲ κάθε ἀντικειμενικότητα, ἔδωσε μὲ ἀπόλυτη εὐλικρίεια καὶ τιμότητα ἀπέναντι στὸν ἑαυτό του, χωρὶς ὑπεκφυγῆς καὶ διαφορούμενα τὴν θετικὴ ἀπάντησι. Ἔτσι δοκιμασμένη, βγαλμένη δυνατὴ καὶ ἄτρωτη ἀπὸ τὸ καμίνι τῶν πνευματικῶν ἀγώνων, μποροῦσε ἡ πίστις του νὰ ἀποτελέσει τὸ ἀσάλευτο θεμέλιο γιὰ τὴν περαιτέρω καρποφόρο δημιουργία του.

Χαρακτηριστικὴ γιὰ τὴν εὐλικρίεια αὐτὴ τοῦ Ἄλεξ. Τσιριντάνη εἶναι ἡ ἀκροτελεύτια παράγραφος τοῦ βιβλίου του «Γιὰ μία πορεία μὲ ἐπίγνωση», ἡ ὁποία παρατίθεται στὴν συνέχεια: «Γιὰ ἐκεῖνον ποὺ ἔγραψε τὸ βιβλίον αὐτό, θὰ ἀποτελεῖ μεγάλη ἱκανοποίηση, τὴν μεγαλύτερη ἱκανοποίηση τὴν ὁποία μπορεῖ νὰ δοκιμάσει ἕνας θνητός, τὸ γεγονός αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ πὼς θὰ ὑπάρξουν συνάνθρωποί του, λίγοι ἔστω, ποὺ διαφωνοῦν ἔστω, ποὺ ἀναγνωρίζουν ὅμως τοῦτο: «Αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἔγραψε τὶς σελίδες αὐτὲς ἐμίλησε «ἐκ τοῦ περισσεύματος τῆς καρδίας του» καὶ ἐξέθεσε ὅ,τι τοῦ ἐδίδαξε ἡ ἐλεύθερη καὶ ἀπροκατάλυτη ἐνατένισις τῆς ζωῆς μὲ μοναδικὸ ὁδηγὸ τὴν ἀλήθεια, ὅπως τουλάχιστον αὐτὸς τὴν εἶδε!»

ΒΑΣΙΛ. Κ. ΣΤΑΘΑΚΗΣ

⁵Υποσημειώσεις:

1. Ἄλέξ. Τσιριντάνη: «Ἡ πίστις ὡς βίωμα» τόμος Ι Ἄθῆνα 2003 σελ. 15 - 16.
2. Αὐτόθι σελ. 18.
3. Ἄλέξ. Τσιριντάνη: «Ἡ πίστις ὡς βίωμα» τόμος Ι σελ. 48.
4. Σεραφεῖμ Παπακώστα: «Τὰ θαύματα τοῦ Κυρίου» ἐκδόσεις ΖΩΗ σελ. 4.
5. Ἄλέξ. Τσιριντάνη: «Ἡ πίστις ὡς βίωμα» τόμος Ι, σελ. 125.

Η ΕΠΙΤΕΥΞΗ ΒΙΩΣΙΜΟΥ ΑΣΤΙΚΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ: ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΕΣ ΣΤΟΝ ΑΣΤΙΚΟ- ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΟ ΙΣΤΟ ΤΟΥ ΛΕΚΑΝΟΠΕΔΙΟΥ ΑΤΤΙΚΗΣ

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ: Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΑΣΤΙΚΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

Έχοντας υπόψη τις προσφάτως διατυπούμενες απόψεις περί της *οικο-ιστορίας* (*eco-history*) ή ορθότερα *περιβαλλοντικής ιστορίας* (Tyrell, 2005), ή εξελικτική πορεία του ανθρώπου μπορεί να έρμηνευτεί μετά την εκδίωξη του από τον παράδεισο, ως αποτέλεσμα, βιοτικών άλληλοεπιδράσεων ανάμεσα στον άνθρωπο και στη γη. Τα χαρακτηριστικά της γης «καθόρισαν τα γεγονότα σχεδόν εξίσου σημαντικά με τα χαρακτηριστικά των ανθρώπων που έζησαν σε αυτήν». Η οικολογία εκλαμβάνει λοιπόν τους ανθρώπους «ως ένα στοιχείο μέσα σε σύνθετα και εξελισσόμενα οικοσυστήματα». Οι άπαρχές της οικολογικής ιστορίας μπορούν να τοποθετηθούν στις μελέτες του Γουίλιαμ Μάκ Νιλ στο «*Λοιμοί και λαοί*» το 1976. Όσοσο η πραγματική άνοδος του θέματος αυτού συντελέστηκε μόλις την περασμένη δεκαετία.

Χαρακτηριστικές μελέτες της περιβαλλοντικής / οικολογικής ιστορίας έδειξαν την αλληλεπίδραση μεταξύ των μορφών ζωής και του περιβάλλοντος, ή όποια περιλαμβάνει όχι μόνον τους οργανισμούς - φορείς των ασθενειών και τους ανθρώπινους ξενιστές τους, αλλά και θέματα, όπως το κλίμα και τα απόθεμα τροφίμων. Σήμερα γίνεται προσπάθεια προσεγγίσεως της περιβαλλοντικής ιστορίας με συνδυασμένη μελέτη της ιστορίας από τους επιστήμονες και τους οικολόγους, συνδυάζοντας την οικολογική έρευνα με τον περιβαλλοντικό σχεδιασμό.

«Η ζωή στην αρχαία πόλη, Αθήνα και Ρώμη», περιγράφεται από τους συγγραφείς Πίτερ Κόναλι και Χείζελ Ντότζ (Έκδόσεις Πατάκη). Η ζωή στις δύο πρωτεύουσες, του υψηλότερου άξονα πολιτισμού στην παγκόσμια ιστορία (το άστυ και η *urbs* ήταν μόνον η Αθήνα και η Ρώμη αντίστοιχα), αντιμετω-

πίζεται από τους συγγραφείς όχι μόνον πολιτικά, οικονομικά και κοινωνικά, αλλά και θεσμικά, αρχιτεκτονικά, οικαστικά, οχυρωματικά, βιοποριστικά, θρησκευτικά, καλλιτεχνικά και ό,τι άλλο συναρπάζει μια πόλη. Ο Άριστοτέλης στην Αθηναίων πολιτεία προτείνει *τέσσερις* απαραίτητους όρους για μια πόλη της εποχής του: τείχη, ύδραγωγείο, γυμναστήριο και θέατρο. Στο βιβλίο αυτό αναδεικνύονται οι ξεκαθαρισμένες γνώσεις για τα κτίρια (τομές, προσόψεις, κατόψεις), για την ναοδομία, οικοδομία, τειχοδομία και μνημεία της αρχιτεκτονικής.

Μελετώντας την κατάρρευση των πολιτισμών π.χ. των Μάγια και Βικινγ, που ήταν δυναμικές κοινωνίες και οι κάτοικοι τους δεν ήσαν ήλιθιοι ή πρωτόγονοι, ο Τζ. Ντάιμοντ διατυπώνει την άποψη ότι *πέντε* είναι οι κύριοι παράγοντες για την καταστροφή μιας κοινωνίας. Η μεταβολή του κλίματος, ή απουσία εμπορίου, οι επιθέσεις γειτονικών πληθυσμών, ή αυτόκλητη περιβαλλοντική καταστροφή και η πολιτική αδιαιαξία. Ο καθένας παράγων μόνος του αρκεί, αν και συνήθως συνυφαίνονται δυο ή περισσότεροι παράγοντες.

Ο προβληματισμός για διώσιμο αστικό (δομημένο) περιβάλλον εντείνεται τα τελευταία χρόνια μετά τον 2^ο Παγκόσμιο Πόλεμο. Η *αστικοποίηση* (*urbanization*), ή δημιουργία μεγάλων αστικών κέντρων ή συνάθροιση πολλών ανθρώπων στις πόλεις απέκτησε νομοτελειακό χαρακτήρα. Οι άνθρωποι στις πόλεις σε μικρό χώρο και σε μικρό χρόνο απολαμβάνουν όλα τα διαθέσιμα αγαθά, προϊόντα και υπηρεσίες με λίγο κόπο και με μικρό σχετικό κόστος.

Η τάση του ανθρώπου για αστικοποίηση και *παγκοσμιοποίηση* ή *οικουμενικοποίηση* (*globalization*) υφίσταται από αρχαιοτάτων χρόνων, από τότε που ο άνθρωπος απέκτησε

τήν ἐπιθυμία τῆς κατακυρίευσης τῆς γῆς καὶ τῆς κατακτήσεως ὁποιοῦδήποτε ἀγαθοῦ, προϊόντος, ὅπου γῆς.

Ἕνας καινούργιος ἼΑτλας τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν, βασισμένος σὲ φωτογραφίες τοῦ πλανήτη ἀπὸ τὸ Διάστημα, στὴ διάρκεια τῶν τριῶν τελευταίων δεκαετιῶν, δίνει τὴν αὐριανὴ εἰκόνα τοῦ παγκόσμιου περιβάλλοντος καὶ καταδεικνύει τὶς δραματικὲς ἀλλαγές πού ἐπέφερε ὁ ἀνθρώπινος παράγοντας, σὲ μὴ γενικά. Οἱ εἰκόνες στὸν ἄτλαντα μὲ τίτλο «Ἕνας Κόσμος, πολλοὶ Ἄνθρωποι» λειτουργοῦν ἐν εἶδει ὁδηγοῦ γιὰ τὰ ὀφέλη καὶ τὶς καταστροφές ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη δράση.

Σήμερα πλέον ὁμιλοῦμε γιὰ τὴν *ἀειφόρο ἀνάπτυξη* ἢ *βιώσιμη ἀνάπτυξη* (*sustainable development*) ἢ βιώσιμες πόλεις ἢ βιώσιμο ἀστικὸ περιβάλλον. Ἡ ἐπιστῆμη γιὰ τὴν διασφάλιση τῆς περιβαλλοντικῆς βιωσιμότητας προτείνει ἓνα *δείκτη βιωσιμότητας* γιὰ τὴν πολιτικὴ τῆς προστασίας τοῦ περιβάλλοντος, ὁ ὁποῖος βασίζεται σὲ καθορισμένους συντελεστές, ὅπως ἡ πυκνότητα πληθυσμοῦ, ποιότητα διακυβέρνησης, οἰκονομικὴ εὐρωστία, ποσοστὸ φτώχειας (κοινωνικὸς δείκτης).

Σύμφωνα μὲ ἔρευνα τῆς περιβαλλοντικῆς ὀργάνωσης *SubstainLane*, προτείνονται *12 κριτήρια* γιὰ νὰ χαρακτηριστεῖ μιὰ πόλη ὡς βιώσιμη. Μερικὰ ἀπὸ τὰ κριτήρια αὐτὰ εἶναι: ἡ ποιότητα τοῦ ἀέρα, οἱ μεταφορές, τὰ πράσινα κτίρια, οἱ ἐλεύθεροι χώροι, τὸ πράσινο, ἡ ἀγορά, κ.ἄ.

Ὁ προβληματισμὸς γιὰ τὴν ἐπίτευξη βιώσιμου ἀστικοῦ περιβάλλοντος γιὰ τὴν Ἀθήνα καὶ γιὰ τὸ πολεοδομικὸ συγκρότημα τῆς πρωτεύουσας ἔχει θεθεῖ καὶ μελετηθεῖ στὸ συλλογικὸ συγγραφικὸ ἔργο μὲ ἀντικείμενο *Ἕνα μέλλον γιὰ τὴν Ἀθήνα: Σὲ ἀναζήτηση πολιτικῶν ἀστικῆς ἐπινοργάνωσης τοῦ πολεοδομικοῦ συγκροτήματος τῆς πρωτεύουσας*, (Ἐκδόσεις Παπαζήση 2003), ἀπὸ ἓνα μεγάλο ἀριθμὸ πολιτικῶν τῆς τοπικῆς αὐτοδιοίκησης, ἐπιστημόνων, καθηγητῶν Πανεπιστημίου, ἐρευνητῶν καὶ ἄλλων ἐδικῶν, οἱ ὁποῖοι παρουσιάζουν τὶς ἀπόψεις καὶ τὶς προτάσεις τους γιὰ τὸ μέλλον τῆς Ἀθήνας.

Ὁ κ. Σταύρος Τσέτσης ἐπιμελητῆς Ἐκδοσης τοῦ παραπάνω τόμου, Ἀρχιτέκτων, Χωροτάκτης - Πολεοδόμος σὲ ἄρθρο του στὴν

Καθημερινή (30.04.05), μὲ τίτλο: «Ἡ Ἀθήνα χρειάζεται νέο ρυθμιστικὸ πλαίσιο», ἐπαναφέρει τὸ θέμα ὅτι ἡ Ἀθήνα χρειάζεται περισσότερη δουλειὰ καὶ περισσότερες παρεμβάσεις γιὰ μιὰ ἀνατροπὴ τῆς παθογένειας τοῦ ἀστικοῦ φαινομένου στὸν Ἑλλαδικὸν ἄστικον καλεῖ τοὺς ἐιδικοὺς νὰ προτείνουν μέτρα, ἔργα, ἐνέργειες γιὰ τὴν ἀναβάθμιση τοῦ ἀστικοῦ (κτιστοῦ, δομημένου) χώρου τῆς Ἑλληνικῆς ἐπικρατείας.

Μεταξὺ τῶν δέκα καὶ πλέον παραμέτρων που προτείνονται γιὰ τὴν βελτίωση τοῦ ἀστικοῦ χώρου ἢ παράμετρος τοῦ περιβάλλοντος ἔχει σημαντικὴ εὐρύτητα καὶ ἀλληλεπικαλύπτεται μὲ ἄλλες παραμέτρους γιὰ τὴν χάραξη ἀστικῆς στρατηγικῆς καὶ πολιτικῆς.

2. ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΑΣΤΙΚΟΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΟΥ ΙΣΤΟΥ ΤΗΣ ΕΥΡΥΤΕΡΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

2.1 Βιώσιμος ἀστικὸς περιβαλλοντικὸς σχεδιασμὸς.

Ἡ Ἀρχὴ τοῦ *Βιώσιμου Ἀστικοῦ Περιβάλλοντος* διεκηρῦχθη γιὰ πρώτη φορὰ στὴν «Διακήρυξη τῆς Στοκχόλμης γιὰ τὴν προστασία τοῦ Περιβάλλοντος καὶ τὴν Ἀνάπτυξη» (1972) ὡς ἔξης: «Ὁ σχεδιασμὸς πρέπει νὰ ἐφαρμόζεται σὲ ἀνθρώπινους οἰκισμοὺς καὶ ἀστικά κέντρα μὲ ἐπιδίωξη ν' ἀποφεύγονται δυσμενεῖς ἐπιδράσεις στὸ περιβάλλον καὶ νὰ ἐπιτυγχάνονται τὰ καλύτερα δυνατὰ κοινωνικά, οἰκονομικά καὶ περιβαλλοντικά ὀφέλη γιὰ ὅλους». Ἐκτενεῖς ὁδηγίες γιὰ τὴν ἀνάπτυξη βιώσιμων ἀνθρώπινων οἰκισμῶν παρέχει ἡ *Agenda '21* στὸ Κεφάλαιο 8, ἀποβλέποντας στὴν βελτίωση τῶν ὄρων διαβιώσεως, ἰδίως τῶν ἐνδεῶν κατοίκων τῶν πόλεων.

Μὲ βάση τὴν ἀρχὴ αὐτὴ ἔχει ἀναπτυχθεῖ μὲ τὴν Νομολογία τοῦ Ἐ' τμήματος τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας, ἓνα πλήρες σύστημα προστασίας τοῦ οἰκιστικοῦ περιβάλλοντος, τὸ ὁποῖο περιλαμβάνει τὰ παρακάτω προβλήματα τοῦ πολεοδομικοῦ σχεδιασμοῦ τῶν πόλεων (Δεκλερῆς, 2003).

Δημιουργία οἰκισμῶν. Ἐκτὸς τοῦ πολεοδομικοῦ σχεδίου, δὲν ἐπιτρέπεται ἡ δημιουργία οἰκισμῶν. Ἐντὸς τῶν ἐγκεκριμένων οἰκισμῶν, ἡ πολεοδομία δέον νὰ ἀκολουθεῖ γενικὸς καὶ ἀντικειμενικὸς κανόνες, πὺν σέβου

νται τὸ περιβάλλον καὶ διασφαλίζουν ἄριστους δυνατοὺς ὄρους διαβίωσης.

Σημαντικὸ πρόβλημα παραμένει τὸ πρόβλημα τῶν ὁρίων τῆς μεγαλουπόλεως τῶν Ἀθηνῶν. Δὲν εἶναι ἐπιτρεπτὴ ἡ περιαιτέρω ἐπέκταση τῶν ὁρίων τῶν Ἀθηνῶν, ἀλλὰ εἶναι ἐπιτρεπτὴ ἡ ἀποσυμφόρηση μὲ τὴν δημιουργία πολεοδομικῶν κέντρων στὰ προάστια τῶν Ἀθηνῶν.

Ὁ νομοθέτης κατ' ἐφαρμογὴ τῶν ἀνωτέρω συνταγματικῶν ἀρχῶν καὶ πρὸς ἀντιμετώπιση τῆς υπερβολικῆς ἐπιβαρύνσεως τοῦ φυσικοῦ καὶ ἀστικοῦ περιβάλλοντος στὸ λεκανοπέδιο τῆς Ἀττικῆς, ὡς ἐκ τῆς συγκεντρώσεως μεγάλου τμήματος τοῦ πληθυσμοῦ καὶ τοῦ μείζονος μέρους τῶν οικονομικῶν δραστηριοτήτων, κατήρτισε *ρυθμιστικὸ (χωροταξικὸ) σχέδιο καὶ πρόγραμμα προστασίας τοῦ περιβάλλοντος* γιὰ τὴν περιοχὴν αὐτὴ, περιληφθὲν στὸν ν. 1515/1985. Οἱ στόχοι τοῦ νόμου αὐτοῦ εἶναι μεταξὺ τῶν ἄλλων, ἡ οἰκολογικὴ ἀνασυγκρότηση τῶν Ἀθηνῶν καὶ ὁ περιορισμὸς τῆς ρυπάνσεως τῶν στοιχείων τοῦ περιβάλλοντος (ἄρθρ. 2, ἐδ. Α καὶ Δ).

Οἱ στόχοι αὐτοὶ θὰ ἐπιτευχθοῦν εἰδικότερον μὲ τὴν «ἀνάσχεση τῆς διογκώσεως τῶν οικονομικῶν δραστηριοτήτων στὴν πρωτεύουσα» (ἄρθρ. 3, παρ. 2, ἐδ. Β), μὲ τὴν «ἀπομάκρυνση ὀχληρῶν ἐγκαταστάσεων καὶ λειτουργιῶν ἀπὸ τὶς περιοχὲς κατοικίας» (ἄρθρ. 3, παρ. 3, ἐδ. Γ) καθὼς καὶ σειρὰ ἄλλων μέτρων. Ἐξ ἄλλου μὲ τὸ προσηγθὲν Π. Δ. 84/1984 εἶχε ἤδη τεθεῖ ἡ ἀπαγόρευση ἰδρύσεως καὶ ἐγκαταστάσεως στὸ ἡπειρωτικὸ τμήμα τοῦ Νομοῦ Ἀττικῆς νέων βιομηχανιῶν καὶ βιοτεχνιῶν (ἄρθρο 2), μὲ ἀποκλειστικὴ ἀπαρίθμηση τῶν ἐξαιρέσεων σὲ προσηρητὸ πίνακα. Συνεπῶς, ὁ νομοθέτης, διαγνώσας ὅτι ἡ φέρουσα ικανότης τοῦ Λεκανοπεδίου δὲν ἐπιτρέπει τὴν ἐπιβάρυνσή του μὲ νέες μονάδες τοῦ δευτερογενοῦς τομέως, κατ' ὄρθρην ἐφαρμογὴ τῆς εἰρημένης συνταγματικῆς διατάξεως, δὲν θεωρεῖ πλέον ὡς βιώσιμες ἐκείνες ποὺ ἐπιδιώκουν νὰ ἐγκατασταθοῦν στὸν χῶρο αὐτὸ καὶ ἐμπίπτουν στὶς ἐπιτραπεῖσες ἐξαιρέσεις.

2.2 Παράμετροι περιβαλλοντικοῦ σχεδιασμοῦ.

Ὁ περιβαλλοντικὸς σχεδιασμὸς ἀφορᾷ σὲ

μὰ ἐναλλακτικὴ προοπτικὴ γιὰ τὴν ἑλληνικὴ πόλη. Στοχεύει στὰ ἐξῆς (Μπιρμπίλη, 2003):

- στὴν ἀνάδειξη τῶν χαμένων ποιότητων τῆς πόλης καὶ στὴν ἐνίσχυση τοῦ δημοσίου χαρακτήρα της,

- στὴ λειτουργικὴ σύνδεσή της μὲ τὸ φυσικὸ περιβάλλον,

- στὴν ἀνακατασκευὴ τῶν δρόμων της μὲ εὐγενέστερα ὑλικά, κατάλληλα γιὰ τὴν αἰσθητικὴ βελτίωση τοῦ ὁδικοῦ περιβάλλοντος,

- στὸν προσδιορισμὸ τῶν ὁριακῶν μεγεθῶν, τῶν περιβαλλοντικῶν καὶ αἰσθητικῶν ἄντοχῶν τῆς πόλης,

- στὴν ἐμπλοκὴ τῶν διαφόρων ὁμάδων συμφερόντων -«stakeholders»- ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς διαδικασίας λήψης ἀποφάσεων, ἔτσι ὥστε νὰ περιορίζονται οἱ πιθανότητες κρίσης ἀπὸ τὴν ἐκτέλεση νέων ἔργων,

- στὸ συνυπολογισμὸ τοῦ ἐξωτερικοῦ κόστους τῶν ἐπιπτώσεων ποὺ προκαλοῦνται στὸ περιβάλλον ἀπὸ τὶς ἀνθρώπινες δραστηριότητες,

- στὴν ἀλλαγὴ τῆς συμπεριφορᾶς τῶν πολιτῶν.

2.3 Περιβαλλοντικὰ προβλήματα καὶ τὰ αἷτια τῆς ρύπανσης τοῦ περιβάλλοντος.

Τὰ μείζονα περιβαλλοντικὰ προβλήματα τὰ ὁποῖα ἀπαιτοῦν συνεχὴ ἀντιμετώπιση εἶναι τὰ ἐξῆς (Σίσκος καὶ Σουλιώτης, 2003):

- Ἀτμοσφαιρικὴ ρύπανση
- Διαχείριση ἀστικῶν ἀπορριμμάτων
- Διαχείριση ὑγρῶν λυμάτων
- Ἀποψίλωση τῶν περιαστικῶν δασῶν
- Ἀπορρύπανση τοῦ Σαρωνικοῦ.

Παρακάτω ἀναφέρονται οἱ κυριότερες κατηγορίες ἀνθρώπινων δραστηριοτήτων ποὺ προκαλοῦν χημικὴ ρύπανση τοῦ περιβάλλοντος στὸ Λεκανοπέδιο τῆς Ἀττικῆς (Σίσκος καὶ Σουλιώτης, 2003):

- *Βιομηχανίες*. Συμμετέχουν σὲ μεγάλο ποσοστὸ στὴ ρύπανση τοῦ περιβάλλοντος. Τὰ βιομηχανικὰ ἀπόβλητα (ἀέρια, στερεὰ καὶ ὑγρά) δημιουργοῦν σὲ πολλὲς περιπτώσεις σοβαρὰ προβλήματα στὴν ὑγεία τῶν ἀνθρώπων, καθὼς καὶ καταστροφές σὲ μικρὰ ἢ μεγάλα οἰκοσυστήματα.

- *Ἀστικές δραστηριότητες*. Τὰ ἀστικά λύματα καὶ τὰ στερεὰ ἀπορρίμματα δημιου-

γοῦν σοβαρὰ προβλήματα ρύπανσης στο περιβάλλον.

– *Οίκοιστικές δραστηριότητες - Κεντρική θέρμανση.* Οί πηγές αυτές προκαλούν κυρίως ρύπανση τῆς ἀτμόσφαιρας καὶ ἐπειδὴ εἶναι συγκεντρωμένες σὲ πυκνοκατοικημένες περιοχές, ἔχουν ἄμεση ἐπίπτωση στὴν ὑγεία τῶν κατοίκων.

– *Συγκοινωνίες.* Στους δρόμους τῆς πρωτεύουσας, τὰ μεταφορικά μέσα (ιδιωτικά καὶ δημόσια) ἀντιμετωπίζουν σημαντικές καθυστερήσεις στὴν κίνηση μὲ ἀποτέλεσμα νὰ κινούνται μὲ μικρὲς ταχύτητες. Οἱ μετακινήσεις τῶν κατοίκων τοῦ Λεκανοπεδίου κυρίως πραγματοποιοῦνται μὲ μηχανοκίνητα ἰδιωτικά μέσα καὶ ἰδίως μὲ ἰδιωτικά αὐτοκίνητα (44%) (ΟΑΣΑ, 2000). Ὡς ἀποτέλεσμα, παρατηροῦνται συχνὰ ὑψηλὲς συγκεντρώσεις πρωτογενῶν ρύπων, CO καὶ φωτοχημικῶν, ὅπως NO_x & O₃.

– *Γεωργικὲς δραστηριότητες.* Λιπάσματα, βελτιωτικά ἐδάφους, παρασιτοκτόνα, ἔντομοκτόνα κ. ἄ., προκαλοῦν ἔντονα προβλήματα ρύπανσης κυρίως στους ὑδάτινους ἀποδέκτες.

– *Τυχαῖα περιστατικά.* Ἀτυχήματα ποῦ συμβαίνουν σὲ χημικὲς βιομηχανίες, δεξαμενόπλοια κ. ἄ., δημιουργοῦν περιβαλλοντικά προβλήματα μὲ συχνὰ ἀπρόδλεπτες συνέπειες.

2.4 Οἰκιστικὴ ἐκρηξη στὴν Ἀθήνα.

Τὸ 2011 ἡ Ἀττικὴ θὰ εἶναι μιὰ ἄλλη Ἀττικὴ. Ἡ ἀστικοποίηση θὰ προσλάβει ἐκρηκτικούς ρυθμούς τὰ ἐπόμενα χρόνια εἰς βάρος τῶν καλλιεργούμενων ἐκτάσεων, ἐνῶ ὁ μεταποιητικὸς τομέας σχεδὸν θὰ ἐξαφανιστεῖ. Κεντρικὸς πόλος ἀνάπτυξης θὰ εἶναι οἱ περιοχὲς γύρω ἀπὸ τὸ ἀεροδρόμιο τῶν Σπάτων. Προβλέπεται πληθυσμιακὴ ἐκρηξη συγκεντρώσεως (νέο κύμα ἀστυφιλίας) ποῦ θὰ πιέσει γιὰ ἀνάπτυξη νέων κτιρίων γιὰ κατοικίες, ἀλλὰ καὶ γιὰ ὑπηρεσίες. Περιφερειακοὶ δήμοι θὰ ἀναδειχθοῦν, ἐνῶ ἐλάχιστες περιοχὲς θὰ διατηρήσουν τὴ σημερινὴ εἰκόνα τους, ὅπως γιὰ παράδειγμα ὁ Δήμος τῆς Ἀθήνας (Γ. Ν. Φώτης καὶ Π. Πανέτος, 2005).

Σύμφωνα μὲ τὴν παραπάνω ἔρευνα, ἐπίκεινται ἀνακατατάξεις στους Δήμους τοῦ Λεκανοπεδίου μὲ τεράστιες ἀλλαγές σὲ ὅτι ἀφορὰ τὶς χρήσεις γῆς, τὴν κατοικία, τὶς ὑπηρεσίες καὶ τὸ ἐμπόριο. Ἔτσι τείνει νὰ δημιουργη-

γηθεῖ μιὰ κατάσταση πόλωσης τοῦ Νομοῦ σὲ Δήμους ἀστικοῦ χαρακτήρα καὶ σὲ Δήμους μὲ κύρια χρήση τὴν κατοικία (παραθεριστικοί), ἐνῶ ἐξαφανίζονται οἱ Δήμοι μὲ χρήσεις πρωτογενοῦς τομέα (καλλιέργειες) καὶ οἱ Δήμοι μὲ βιοτεχνίες καὶ βιομηχανίες.

Σύμφωνα μὲ ἄλλες προβλέψεις, ἡ κατάσταση τοῦ Λεκανοπεδίου μπορεῖ νὰ βελτιωθεί καὶ νὰ λειτουργήσει ὡς ἀνάσα μὲ τὴν ἀξιοποίηση τῶν 9000 στρεμμάτων τοῦ Ἐλαιώνα, τῶν 4000 στρεμμάτων στοῦ Γουδί, τῶν 3700 στρεμμάτων τῶν στρατοπέδων, τῶν 5300 στρεμμάτων στοῦ Ἑλληνικό, ἀλλὰ καὶ τῶν 1400 στρεμμάτων τῶν 15 ὑπὸ ἀνάπλαση ἀνενεργῶν λατομείων.

Τὸ Εὐρωπαϊκὸ Παρατηρητήριο (*Eurostat*) κατατάσσει τὴν Ἀθήνα στὴν τελευταία θέση σὲ βαθμὸ ἱκανοποίησης τῶν πολιτῶν ἀνάμεσα σὲ 31 πόλεις τῆς ΕΕ. Ἡ ἔρευνα πραγματοποιήθηκε τὸν *Ἰανουάριο τοῦ 2004*. Τὰ κυριώτερα προβλήματα ἐντοπίζονται στὸ πράσινο, τὴν ρύπανση, τὸν θόρυβο, τὴν καθαριότητα καὶ τὴν ἀρξίβεια.

Ἡ μεταολυμπιακὴ Ἀθήνα φαίνεται βελτιούμενη μετὰ τὸν πρωτόγνωρο γιὰ τὴν ἑλληνικὴ πραγματικότητα περιβαλλοντικό, πολεοδομικό καὶ ἀρχιτεκτονικό σχεδιασμό καὶ ἐφόσον συνεχίσουν νὰ γίνονται οἱ ἀναγκαῖες μεγάλης κλίμακας ἀστικές παρεμβάσεις. Ἐκεῖνο ποῦ μεταολυμπιακὰ φαίνεται νὰ ἀπαιτεῖται εἶναι ἡ ἐπίλυση τῶν προβλημάτων τῆς καθημερινότητας, ζητημάτων περιβαλλοντικῶν, πολεοδομικῶν καὶ ἡ συλλογικὴ εὐημερία.

2.5 Περιβαλλοντικοὶ δείκτες.

Οἱ κυριότεροι περιβαλλοντικοὶ δείκτες ποῦ καθορίζουν τὴν ποιότητα ζωῆς στοῦ Λεκανοπεδίου τῆς Ἀττικῆς καὶ χρειάζονται συνεχὴ βελτίωση καὶ ἀναθεώρηση εἶναι τὸ ἐνεργειακὸ ἰσοζύγιο καὶ οἱ ἀστικές συγκοινωνίες. Τὸ ἐνεργειακὸ ἰσοζύγιο στὴν Ἑλλάδα καὶ στὴν ΕΕ φαίνεται στὸν Πίνακα 1.

Ἡ ἐνεργειακὴ ἔνταση (κατανάλωση ἐνέργειας ἀνὰ μονάδα προϊόντος) στὴν Ἑλλάδα παραμένει σταθερὴ (μᾶλλον μὲ αὐξητικὲς τάσεις) καὶ εἶναι ἤδη 35 - 40% ὑψηλότερη ἀπὸ τὸν μέσο ὄρο τῆς ΕΕ, διπλάσια ἀπὸ τὴν ἐνεργειακὴ ἔνταση τῆς Δανίας.

Πίνακας 1

Παραγωγή και Κατανάλωση Ένέργειας στην Ελλάδα και στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Είδος πρωτογενούς ενέργειας	Έλλάδα	ΕΕ-15
Πετρέλαιο	57,0%	41,4%
Στερεά καύσιμα (Λιγνίτης)	31,4%	14,8%
Φυσικό αέριο	6,1%	21,6%
Άνανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (Υδροηλεκτρική, αιολική, κ. ά.)	4,7%	5,6%

Η σημαντικότερη, φθηνότερη και μάλιστα «έγχωρια» πηγή ενέργειας είναι η ενέργεια που σπαταλάμε χωρίς λόγο.

Ένας άπλος και εύκολος τρόπος μείωσης της κατανάλωσης καυσίμων είναι η μείωση της ταχύτητας οδήγησης των αυτοκινήτων κατά 10 Km, πράγμα που συνεπάγεται μείωση της κατανάλωσης των καυσίμων κατά 10%.

Σύμφωνα με μελέτη του Καθηγητή Άρθ. Ζερβού, είναι δυνατός ο διπλασιασμός της παραγωγής ενέργειας από ΑΠΕ μέχρι το 2010 εφόσον προγραμματιστούν τα κατάλληλα ενεργειακά έργα.

Οι καθημερινές μετακινήσεις στην Ελλάδα με αυτοκίνητα είναι 8.000.000, εκ των οποίων το 40 - 45% είναι μετακινήσεις των πολιτών από και προς την εργασία. Στο Λεκανοπέδιο της Αττικής χρησιμοποιούνται 2 εκατομμύρια ιδιωτικής χρήσης αυτοκίνητα. Το 51% των μετακινήσεων με Ι.Χ. γίνεται για κοντινές και πολύ κοντινές αποστάσεις. Στο κέντρο της Αθήνας σταθμεύουν 100.000 αυτοκίνητα, και σταθμεύουν παράνομα 35.000 αυτοκίνητα και μόνον το 45% έχουν ιδιόκτητο χώρο στάθμευσης.

3. ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΕΣ

3.1 Εισαγωγικά.

Ο άνθρωπος για την επίβωση και ευημερία του εξαρτάται αποκλειστικά από την βιόσφαιρα, δηλαδή την ατμόσφαιρα, την υδρόσφαιρα και τη γεώσφαιρα, στις οποίες η ζωή αυτού του πλανήτη εντοπίζεται. Η χρήση όμως του περιβάλλοντος από τον άνθρωπο και

ή πιθανή υπερεκμετάλλευση των φυσικών πόρων, λόγω της οικονομικής ανάπτυξης και των κοινωνικών αλλαγών που έχουν συντελεστεί τα τελευταία χρόνια, καθιστά απαραίτητο τον καθορισμό κανόνων που σχετίζονται με την βιώσιμη ή αειφόρο ανάπτυξη.

Παρόλο που ο άκριβης και γενικά αποδεκτός όρισμός της *βιώσιμης ή αειφόρου ανάπτυξης* (sustainable development) περικλείει αρκετές δυσκολίες, το συμπέρασμα που προκύπτει είναι ότι για την διατήρηση ή επίτευξη μιας συγκεκριμένης ποιότητας ζωής, τόσο για την παρούσα όσο και για τις μελλοντικές γενεές, πρέπει η οικονομική ανάπτυξη και οι ανθρώπινες δραστηριότητες γενικότερα να λαμβάνουν σοβαρά υπόψη τους χημικούς, φυσικούς και βιολογικούς περιορισμούς της βιόσφαιρας.

Είναι παραδεκτό ότι ελάχιστα περιβαλλοντικά συστήματα έχουν απομείνει χωρίς να δεχθούν τις ανθρώπινες επεμβάσεις, οι οποίες μάλιστα έχουν διαμορφώσει άλλοτε θετικά και άλλοτε άρνητικά την σημερινή τους μορφή. Το γεγονός αυτό μαζί με την αυξανόμενη περιβαλλοντική ευαισθησία καθιστά απαραίτητο τον προσδιορισμό περιορισμών, όπως η *φέρουσα ικανότητα* (carrying capacity) και τα *όρια χρήσης* (use limits) του περιβάλλοντος, που θα επιτρέψουν την επίτευξη του στόχου της βιώσιμης ανάπτυξης.

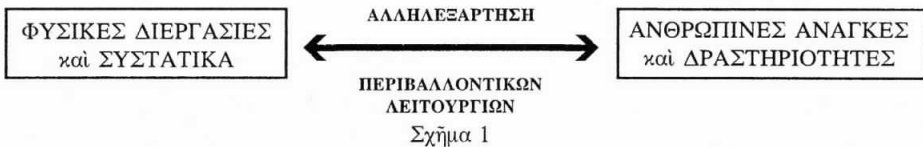
Η μέθοδος των *Περιβαλλοντικών Λειτουργιών* (Environmental functions) όπως αναπτύχθηκε στην Ολλανδία από τον Dr. R. S. de Groot, προσπαθεί να προτείνει μια κοινά αποδεκτή, κατανοητή και εφαρμόσιμη μέθοδο εκτίμησης της αξίας του περιβάλλοντος,

λαμβάνοντας υπόψη τις οικολογικές όσο και τις κοινωνικο-οικονομικές αλληλεπιδράσεις μεταξύ του ανθρώπου και του φυσικού περιβάλλοντος.

Στο σχήμα 1 δίδεται ένα άπλοποιημένο άνθρωπο-περιβαλλοντικό μοντέλο με την βοήθεια του οποίου θα εξαχθούν μερικά χρήσιμα συμπεράσματα που σχετίζονται με τις Περιβαλλοντικές Λειτουργίες, την χρήση τους και

των και λυμάτων.

Η συνεχής χρήση και εκμετάλλευση των αγαθών και υπηρεσιών που «παράγονται» από το περιβάλλον προς όφελος τελικά της ανθρωπότητας μπορεί να επιτευχθεί μόνο με όρθολογική διαχείριση των περιβαλλοντικών λειτουργιών. Πρέπει συνεπώς να συμπεριλαμβάνονται οι αξίες και περιορισμοί του περιβάλλοντος στα προγράμματα σχεδιασμού και

Η αλληλεξάρτηση του φυσικού κόσμου με τις ανθρώπινες ανάγκες και δραστηριότητες.

την βιώσιμη ή αειφόρο ανάπτυξη.

Οι ανθρώπινες ανάγκες και επιθυμίες ποικίλλουν και εξαρτώνται από διάφορους παράγοντες που σχετίζονται με πολιτιστικές και κοινωνικο-οικονομικές διαφορές και αντιθέσεις. Ειδικότερα διακρίνονται οι φυσικές ανάγκες, π.χ. ανάγκες για οξυγόνο, νερό, φαγητό και καθαρό περιβάλλον, και σε ψυχολογικές ανάγκες, π.χ. διασφάλιση ασφαλούς μέλλοντος, δυνατότητα ανάπτυξης κοινωνικών σχέσεων.

Παρόλο που κατά καιρούς έχουν υιοθετηθεί πολλές πολιτικές για την προστασία του περιβάλλοντος και την επίτευξη του στόχου της βιώσιμης ανάπτυξης, οι μηχανισμοί της αγοράς έχουν αποτύχει στην επίτευξη του στόχου αυτού για τους εξής λόγους:

- Λόγω της ύπαρξης εξωτερικών επιδράσεων (*external effects*),

- Λόγω του ότι, τα δημόσια αγαθά και οι υπηρεσίες του περιβάλλοντος δεν έχουν χρηματική τιμή και κανείς δεν μπορεί να εξαιρεθεί από την χρήση τους, και

- Έπειδή το ιδιοκτησιακό καθεστώς πολλών πηγών δεν είναι ξεκαθαρισμένο.

Με δεδομένη την συνεχιζόμενη αύξηση του πληθυσμού της γης είναι προφανές ότι θα αυξηθεί και η πίεση στο περιβάλλον με συνέπεια την υποβάθμιση των Περιβαλλοντικών Λειτουργιών, λόγω της αυξανόμενης ζήτησης σε καλλιεργούμενες εκτάσεις, έργα ύποδομης και του αυξανόμενου όγκου των απορριμμά-

των λήψης αποφάσεων λαμβάνοντας υπόψη τόσο την κοινωνικο-οικονομική όσο και χρηματική αξία του περιβάλλοντος.

Ως περιβαλλοντικές λειτουργίες ορίζονται οι φυσικές διεργασίες και τα συστατικά του περιβάλλοντος, που παρέχουν αγαθά και υπηρεσίες, που ικανοποιούν έμμεσα ή άμεσα τις ανθρώπινες ανάγκες. Οι περιβαλλοντικές λειτουργίες διακρίνονται σε τέσσερις βασικές κατηγορίες:

3.2 Ρυθμιστικές Λειτουργίες (*Regulation Functions*): που σχετίζονται με την ικανότητα ενός οικοσυστήματος (φυσικού ή ανθρώπινου) να ρυθμίζει ζωτικές οικολογικές διεργασίες και συστήματα υποστήριξης της ζωής, τα οποία συνεισφέρουν στην διατήρηση ενός υγιούς περιβάλλοντος παρέχοντας καθαρό αέρα, νερό και έδαφος. Οι διεργασίες αυτές γίνονται ανεξάρτητα από την παρουσία ή όχι του ανθρώπου και προς όφελος όλων των ζωντανών οργανισμών. Οι λειτουργίες αυτές διακρίνονται στις παρακάτω:

- Προστασία από επικίνδυνες κοσμικές επιδράσεις, όπως ηλεκτρομαγνητική ακτινοβολία και στερεά κοσμικά αντικείμενα.

- Ρύθμιση τοπικού όσο και παγκόσμιου ενεργειακού ισοζυγίου.

- Ρύθμιση της χημικής σύστασης της ατμόσφαιρας, όπως π.χ. του οξυγόνου (O_2), του διοξειδίου του άνθρακα (CO_2) και του μεθανίου (CH_4).

– Ρύθμιση τῆς χημικῆς σύστασης τῶν θαλασσῶν, ὅπως π.χ. ρύθμιση τῆς περιεκτικότητος σὲ ἀλάτι.

– Ρύθμιση τοῦ τοπικοῦ ὅσο καὶ τοῦ παγκόσμιου κλίματος, ὅπως π.χ. τῆς θερμοκρασίας, τῶν βροχοπτώσεων καὶ τῆς ὑγρασίας (ὕδρολογικὸς κύκλος) καὶ τῶν ἀνέμων.

– Ρύθμιση τῆς ἀπορροῆς τῶν ὑδάτων καὶ ἀντιπλημμυρική προστασία.

– Συλλογὴ νεροῦ καὶ ἐμπλουτισμὸ τῶν ὑπογείων ὑδάτων.

– Προστασία ἐδαφῶν ἀπὸ διάβρωση καὶ ἔλεγχος ἰζημάτων.

– Διαμόρφωση ἐδαφῶν καὶ διατήρηση τῆς γονιότητάς τους.

– Χρησιμοποίηση τῆς ἡλιακῆς ἀκτινοβολίας γιὰ τὴν παραγωγή βιομάζας.

– Ἀποθήκευση καὶ ἀνακύκλωση ὀργανικῶν ὑλῶν.

– Ἀποθήκευση καὶ ἀνακύκλωση στοιχείων μπαταριῶν.

– Ἀποθήκευση καὶ ἀνακύκλωση ἀνθρωπίνων ἀπορριμμάτων, π.χ. ὀργανικά ἀπορρίματα, χημικὲς οὐσίες, πετρελαιοειδῆ, φυτοφάρμακα, βαρέα μέταλλα, ἀποφύγη ἠχορῦπανσης καὶ φιλτράρισμα σωματιδίων σκόνης.

– Ρύθμιση μηχανισμῶν βιολογικοῦ ἐλέγχου, π.χ. βιολογικὴ καταπολέμηση ἐχθρῶν καὶ ἀσθενειῶν τῶν φυτῶν.

– Διατήρηση φυσικῶν περιοχῶν ποῦ χρησιμοποιοῦνται ἀπὸ μεταναστευτικά εἶδη.

– Διατήρηση τῆς βιολογικῆς καὶ γενετικῆς ποικιλότητος.

3.3 Ὑποστηρικτικὲς Λειτουργίες (Carrier Functions): ἐδῶ τὸ περιβάλλον θεωρεῖται ὁ φορέας ποῦ παρέχει χῶρο καὶ κατάλληλο ὑπόστρωμα ἢ μέσο γιὰ πολλὰς ἀνθρώπινες δραστηριότητες. Ὁ ἄνθρωπος χρησιμοποιεῖ τὸ περιβάλλον γιὰ κατοικία, καλλιέργεια φυτῶν καὶ ἀνάπτυξη ζωικῶν εἰδῶν, ἐγκατάσταση βιομηχανικῶν, συγκοινωνίες καὶ ἀναψυχή. Ἡ χρῆση τοῦ περιβάλλοντος ὡς φορέα προκαλεῖ σημαντικὰ ἀλλαγὰς καὶ διαφοροποιήσεις στὸ φυσικὸ περιβάλλον. Οἱ ἀλλαγὲς αὐτὲς σὲ πολλὰς περιπτώσεις, ὅπως τὰ ἔργα ὑποδομῆς, προκαλοῦν μὴ ἀντιστρεπτὲς μεταβολὲς μὲ ἀποτέλεσμα τὴν καταστροφὴ καὶ ὑποβάθμιση ἄλλων Περιβαλλοντικῶν Λει-

τουργιῶν, λόγῳ ἀλληλοεξάρτησης μεταξὺ τους. Ἐδῶ διακρίνομε τὶς ἐξῆς ὑποκατηγορίες:

– Ἔργα ὑποδομῆς

– Ἀνθρώπινη κατοικία.

– Χρησιμοποίηση τοῦ περιβάλλοντος γιὰ ἐγκατάσταση γεωργικῶν ἐκμεταλλεύσεων, π.χ. γεωργία, κτηνοτροφία, ὑδατοκαλλιέργειες

– Πηγὴ ἐνέργειας, ἀναφέρεται σὲ πηγὰς ποῦ ἐξαρτῶνται ἀπὸ τοπικὰς περιβαλλοντικὰς συνθήκας γιὰ τὴν μετατροπὴ τῆς ἀρχικῆς ὕλης στὴν ἐνέργεια ποῦ θὰ χρησιμοποιήσῃ ὁ ἄνθρωπος, π.χ. καυσόξυλα, φυτικά ἔλαια καὶ σάκχαρα.

– Ἀναψυχὴ καὶ τουρισμός.

– Προστασία τῆς φύσης.

3.4 Παραγωγικὲς Λειτουργίες (Production Functions): παρέχει πηγὰς ποῦ ποικίλλουν ἀπὸ τροφὴ καὶ πρῶτες ὕλες γιὰ βιομηχανικὴ χρῆση ἕως καὶ τὶς πηγὰς ἐνέργειας καὶ γενετικὸ ὕλικό. Πρέπει νὰ γίνῃ ἐδῶ ἕνας διαχωρισμὸς μεταξὺ τῶν βιοτικῶν πηγῶν (προϊόντα ἀπὸ φυτὰ καὶ ζῶα) καὶ ἀβιοτικῶν πηγῶν (κυρίως στοιχεῖα τοῦ ὑπεδάφους). Οἱ βιοτικὲς πηγὰς θεωροῦνται ἀνανεώσιμες μέσα σὲ μιὰ εὐλόγη χρονικὴ περίοδο (ἐκτὸς τῶν τροπικῶν δασῶν), ἐνῶ οἱ ἀβιοτικὲς πηγὰς δὲν θεωροῦνται ἀνανεώσιμες, εἶναι ὅμως δυνατό νὰ ἀνακυκλωθοῦν:

– Ὄξιγόνο

– Νερὸ

– Γενετικὸ ὕλικό

– Φαρμακευτικὸ ὕλικό

– Πρῶτες ὕλες γιὰ ρουχισμό καὶ ὕλικά οἰκοδομῆς

– Ἄγριοι καρποὶ (τροφές)

– Βιοχημικὲς οὐσίες, π.χ. Καουτσούκ, ἔλαια, τανίνες, ἀλκαλοειδῆ, φερομόνες κ.λ.π.

– Καύσιμα - Ἐνέργεια

– Ζωοτροφές - Λιπάσματα

– Διακοσμητικὰ εἶδη.

3.5 Πληροφοριακὲς Λειτουργίες (Information Functions): ἐδῶ θεωροῦμε ὅτι τὸ περιβάλλον μᾶς προσφέρει εὐκαιρίες γιὰ συλλογισμό, ἀνάπτυξη τῆς σκέψης καὶ αἰσθητικὴ εὐχαρίστηση. Ἡ φύση ἀποτελεῖ γενικότερα πηγὴ

έμπνευσης για τις τέχνες και τα γράμματα, παρέχει δε ακόμα ευκαιρίες για περιβαλλοντική εκπαίδευση και έρευνα. Τέτοιες λειτουργίες είναι:

- Αισθητική
- Πνευματική και θρησκευτική
- Ιστορική
- Καλλιτεχνική έμπνευση
- Εκπαιδευτικές και έπιστημονικές πληροφορίες.

4. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΩΝ ΑΣΤΙΚΩΝ ΚΕΝΤΡΩΝ

Η αστικοποίηση, όπως και η παραγομοποίηση, θα συνεχίζουν να πραγματοποιούνται με νομοτελειακό χαρακτήρα και φαίνεται ότι είναι αδύνατον να αντραπούν. Σύμφωνα με τις έρευνες του ΟΗΕ περί τα 70 εκατομμύρια άνθρωποι ετησίως ή 130 άνθρωποι ανά λεπτό μεταναστεύουν από την ύπαιθρο στα μεγάλα αστικά κέντρα, αναζητώντας καλύτερο μέλλον. Η υπερσυγκέντρωση αυτή οδηγεί σε καταπάτηση χώρων, όπου δημιουργούνται αυθαίρετοι οικισμοί και παραγκουπόλεις.

Η αυθαίρετη δόμηση, μάλιστα των σύγχρονων ελληνικών πόλεων, έχει ως αποτέλεσμα την γενικότερη υποβάθμιση του περιβάλλοντος. Θα πρέπει συνεπώς η πολιτεία να παρέμβει άμεσα για να αντιμετωπίσει τα οικιστικά προβλήματα των πολιτών και να προωθήσει την οικιστική ανάπτυξη με σεβασμό στο περιβάλλον λαμβάνοντας υπόψη τις κοινωνικο-οικονομικές συνθήκες αλλά και τα όρια των περιβαλλοντικών λειτουργιών μιας περιοχής.

Για να επιτευχθεί αυτό θα πρέπει να επιταχυνθούν οι διαδικασίες σύνταξης και έγκρισης των Γενικών Πολεοδομικών Σχεδίων (Γ.Π.Σ.), ώστε στη συνέχεια να γίνουν οι αναγκαίες πολεοδομικές μελέτες όπου θα καθορίζονται οι χρήσεις γης, ή δημιουργία υποδομών, οι χώροι πρασίνου και κοινής ωφελείας, ο σεβασμός της πολιτιστικής κληρονομιάς. Τα παραπάνω αποτελούν μερικά μόνο στοιχεία που σε συνδυασμό με τον *αύστηρο έλεγχο* των άρμόδιων κρατικών υπηρεσιών θα συμβάλουν στην βελτίωση της εικόνας των πόλεων.

Οι πόλεις είναι αναγκαίο να αναπτύσσο-

νται, να αναπνέουν και να ζούν, όπως οι κηποι και τα δάση. Τα κτίρια είναι αναγκαίο να λειτουργούν θυμίζοντας βιολογικές υπάρξεις. Σημαντική είναι η συμβολή της Δρ. Άγνης Βλαβιανού - Άρβανίτη, βιολόγου και βιοπολιτικού, εισάγοντας τα τελευταία χρόνια την άποψη της *βιοθεωρίας* και *βιοπολιτικής* στις όλες τις εκφάνσεις του ανθρώπινου βίου. Παρομοίως γίνονται σημαντικές προσπάθειες στην κατασκευή νέων κτιρίων χρησιμοποιώντας απόψεις της *βιοαρχιτεκτονικής* και *βιοκλιματικής*. Τις απόψεις και τις τεχνολογίες της βιοκλιματικής χρησιμοποιούσαν επίσης οι αρχαίοι Έλληνες στην κατασκευή των οικιών τους.

Ο άνθρωπος στην προσπάθεια για βελτίωση της ποιότητας ζωής, ή όποια συμβαδίζει με την οικονομική ανάπτυξη, επιδιώκει ποικιλοτρόπως την βελτίωση των συνθηκών του αστικού περιβάλλοντος θυσιάζοντας μέρος των οικονομικών του συμφερόντων. Η πολιτεία επιδιώκει μέσα στα πλαίσια των οικονομικών δυνατοτήτων της χώρας και με την κατάρτιση του Έθνικου Προγράμματος Ανάπτυξης 2007 - 2013 να αναδείξει τα περιβαλλοντικά προβλήματα και την περιφερειακή ανάπτυξη ως εργαλεία για την βελτίωση της ποιότητας ζωής των πολιτών, επιτυγχάνοντας σημαντικές επιδόσεις στους περιβαλλοντικούς δείκτες των μεταφορών, του ισοζυγίου της ενέργειας, τις εκπομπές αερίων, του θερμοκηπίου κ.ά.

Η συμμετοχή και η ευθύνη των πολιτών - καταναλωτών κρίνεται καθοριστική στην επίτευξη των στόχων ενός αναπτυξιακού προγράμματος με άξονα την βιώσιμη ανάπτυξη. Από το *Tyndall center*, ένα από τα σημαντικότερα έρευνητικά κέντρα για τις κλιματικές αλλαγές, προτείνεται η χρήση ηλεκτρονικής ταυτότητας, ή όποια θα υπολογίζει την ενέργεια που θα καταναλώνει ο χρήστης στις καθημερινές του δραστηριότητες. Ο κάθε χρήστης θα δικαιούται ένα μέγιστο αριθμό κλιματικών μονάδων και η υπέρβαση της θα κοστολογείται.

Οι άνθρωπινες κοινωνίες βίωσαν στο παρελθόν μικρότερες ή μεγαλύτερες καταστροφές του φυσικού περιβάλλοντος από σεισμούς, εκρήξεις ήφαιστειών, λοιμούς, καταστροφές

δασών και άκραία καιρικά φαινόμενα και υπέστησαν μικρή ή μεγάλη εξόντωση του άνωθωπίνου πληθυσμού.

Για πρώτη φορά όμως τίθεται, με τη λήξη του 20^{ου} αιώνα, θέμα ολοκληρωτικής βιολογικής αúτοεξοντώσεως του άνωθωπίνου. Ίσχυει ως πρόβλεψη ότι ό βιολογικός θάνατος του άνωθωπίνου επικρέμαται ως βεβαία κατάληξη της σημερινής πολιτισμικής πορείας της Άνωθωπίνου.

Η θεραπεία των συμπτωμάτων δέν καταργεί τις αίτιες, που τά παράγουν, άν δέν επισημανθούν και άν δέν άρθούν: Τό πρόβλημα της ρυπάνσεως συλλαμβάνεται στην άληθινή του ύψη μόνον ως πρόβλημα κοσμοθεωρίας και βιοθεωρίας.

Δέν είναι παράδοξο ότι ό χριστιανισμός έντοπίζει στο πνεύμα και μάλιστα στην διάνοια, την ουσία του άνωθωπίνου, επικαλούμενος την καθαρότητα της διάνοιας, ως προϋπόθεση δημιουργίας άνωτερης ζωής.

Ό άνωθωπίνος είτε τό θέλει είτε όχι είναι μόνον λειτουργός του φυσικού κόσμου με διπλή έννοια, του έκμεταλλεντή και του συντηρητή. Η κατάχρηση αúτου του δικαιώματος δημιουργεί τις προϋποθέσεις της άδράνειας ή της αúτοκαταστροφής.

5. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Δεκλερής, Μ. Η άρχη του Βιώσιμου Άστικού Περιβάλλοντος στη Νομολογία του Ε΄ Τμήματος του Συμβουλίου Επικρατείας, και στό: Ένα μέλλον για την Άθήνα, Έπιμέλεια Έκδοσης Σ. Χ. Τσέτσης, Έκδόσεις Παπαζήση, Άθήνα, 2003, σελ. 521 - 526.

- De Groot, R. S. Functions of Nature: Evaluation of nature in environmental planning management and decision making, Wolters - Noordhoff, 1992.

- Μπιρμπίλη, Τ., Οί χαμένες ποιότητες της Άθήνας, Στό: Ένα μέλλον για την Άθήνα, Έπι-

μέλεια Έκδοσης Σ. Χ. Τσέτσης, Έκδόσεις Παπαζήση, Άθήνα, 2003, σελ. 359.

- Siskos, A. P., Assessing functions and values of cultural landscape and analysis of policy instruments used for conservation and sustainable management: A case study of the Municipality of Mythimna (Lesvos, Greece), MSc Thesis.

- Σίσκος, Α. Π., Τά άγαθά και οι ύπηρεσίες του περιβάλλοντος, Σεραϊκό Θάρρος, 10 Όκτωβρίου 2001.

- Σίσκος, Π. Α. και Σκούλος, Μ. Ι., Περιβαλλοντική Χημεία, ΕΚΠΑ, Τμήμα Χημείας, Άθήνα 1992.

- Σίσκος, Π. Α., Περιβάλλον και Ποιότητα Ζωής, Χημικά Χρονικά, 62 (6) 181 - 186, 2000.

- Σίσκος, Π. Α. και Σουλιώτης, Α. Θ., Η περιβαλλοντική κατάσταση του λεκανοπεδίου Άττικής, στό: Ένα μέλλον για την Άθήνα, Έπιμέλεια Έκδοσης Σ. Χ. Τσέτσης, Έκδόσεις Παπαζήση, Άθήνα, 2003, σελ. 343 - 357.

- Σταύρακα, Μ. Ζ. και Σίσκος, Π. Α. Τό φυσικό άεριο: Τό καύσιμο του 21^{ου} αιώνα για την Ελλάδα, Χημικά Χρονικά, 63 (5) 147 - 151, 2001.

- Τσέτσης, Σ. Χ. Η Άθήνα χρειάζεται νέο ρυθμιστικό πλαίσιο, Η Καθημερινή, 30.04.05.

- Τσιούρης, Χ. και Σίσκος, Π. Α., «Έκτιμηση Περιβαλλοντικών Έπιπτώσεων κατά τη Διάρκεια του Κύκλου Ζωής των Βιομηχανικών Προϊόντων», Χημικά Χρονικά (Γεν. Έκδ.) 57 (6), 142 - 147, 1995.

- Tyrell, I., Τί είναι ή οικο-ιστορία. Ποία ιστορία ταιριάζει στην παγκοσμιοποίηση, Τό ΒΗΜΑ, 31.07.05.

- ΥΠΕΧΩΔΕ, Η Ελλάδα: Οικολογικό και Πολιτισμικό Άπόθεμα, Έκδοση ΥΠΕΧΩΔΕ, Άθήνα 1995.

- Vlavianos - Arvanitis, A., Biopolitics: The bios theory, www.biopolitics.gr/textbooks, 1990.

- Οικονόμου, Η. Β., Θεολογική Οικολογία: Θεωρία και πράξη. Πανεπιστημιακές Παραδόσεις, Άθήνα, 1993.

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΣΙΣΚΟΣ
Γεωπόνος, Master στην
Περιβαλλοντική Έπιστήμη

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΣΙΣΚΟΣ
Καθηγητής Χημείας Περιβάλλοντος
Πανεπιστημίου Άθηνών

ΤΟ ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΣΤΟΝ ΤΣΕΧΩΦ

Είναι γνωστό ότι ο άνθρωπος επηρεάζεται από το φυσικό περιβάλλον στο οποίο ζει και το επηρεάζει. Προσαρμόζεται σ' αυτό, αλλά και προσπαθεί να το προσαρμόσει στις ανάγκες του. Φαίνεται όμως ότι οι επιλογές μας όσον αφορά τις δραστηριότητές μας, που άμεσα ή έμμεσα επηρεάζουν το φυσικό περιβάλλον, δεν είναι πάντοτε επιτυχείς. Έτσι αντί να αξιοποιούμε σωστά ό,τι προσφέρει το φυσικό περιβάλλον, το εκμεταλλευόμαστε κατά τρόπο επίζημιο. Έχει κανείς την εντύπωση ότι το βλέπουμε ως αντίπαλο, ότι αντιδικούμε με την Φύση. Οί σχέσεις μας με το φυσικό περιβάλλον έχουν δημιουργήσει το λεγόμενο οικολογικό πρόβλημα με παγκόσμιες διαστάσεις.

Εφημερίδες και περιοδικά, ελληνικά και ξένα, με έντυπια συχνότητα φιλοξενούν κείμενα που αναφέρονται στο θέμα αυτό και αποσκοπούν στην ενημέρωση, ευαισθητοποίηση και ενεργοποίησή μας για την σωτηρία του περιβάλλοντος, θέμα που έχει σχέση με την ποιότητα της ζωής, την υγεία και αυτήν την ίδια την ύπαρξή μας. Δεν είναι λίγα και τα σχετικά με το θέμα αυτό βιβλία που κυκλοφορούν. Η Εκκλησία έχει άφιρώσει την 1η Σεπτεμβρίου στο περιβάλλον. Είναι παγκοσμίως γνωστή ή σχετική δραστηριότητα του Οικουμενικού Πατριάρχου Βαρθολομαίου (συνέδρια σε διάφορα μέρη της γης, εκκλήσεις κ.λ.π.).

Το πρόβλημα δεν είναι θέμα με θεωρητική αξία. Υφιστάμεθα τις συνέπειες, πολλές φορές οδυνηρές. Βρικόμαστε μπροστά σε αδιέξοδα. Η επιστημονική και τεχνολογική πρόοδος δεν συμβάλλει, μέχρι τώρα, στην επίλυση του προβλήματος. Μάλλον διευρύνει την έκτασή του και επιτείνει την έντασή του. Λείπει ή πολιτική βούληση. Τα

μεγάλα οικονομικά συμφέροντα επιβάλλουν την θέλησή τους και σ' αυτόν τον τομέα. Έντελως πρόσφατα μόνον άρχισαν κάποιες προσπάθειες επανορθωτικές και προληπτικές.

Στο έργο του «Θεός Βάνιας» ο σπουδαίος Ρώσος συγγραφέας Άντον Τσέχωφ (1860 - 1904) διατυπώνει τις οικολογικές θέσεις του με τις όποιες θα ασχοληθούμε εκτενέστερα. Χωρίς ασφαλώς να έχει τέτοια πρόθεση ο συγγραφέας θέτει έμμεσα οικολογικό πρόβλημα και στον «Βυσσινόκηπο». Από κοινωνιολογική άποψη το έργο αυτό σηματοδοτεί μιὰ μεταβατική περίοδο. Η ανερχόμενη μεσοαστική τάξη εκτοπίζει την τάξη των γαιοκτημόνων όχι με την βία, αλλά με οικονομικά μέσα. Ο «Βυσσινόκηπος» είναι μιὰ φυτεία δημιουργημένη από τον άνθρωπο. Μπορούμε να αναγνωρίσουμε σ' αυτόν το αποτέλεσμα της αρμονικής συνεργασίας του ανθρώπου με την Φύση. Συνδυάζει το στοιχείο της όμορφιάς με το στοιχείο της χρησιμότητας. Ο γέρος υπηρέτης Φίρς μιλά με ύπερφάνεια για την παραγωγή του και ή ιδιοκτητήριά του Λιουμπώφ με θαυμασμό για την όμορφιά του: «Τί έξοχος κήπος!».

Αυτή ή ώραία και προσοδοφόρα φυτεία θα καταστραφεί από το τσεκούρι της εκμεταλλεύσεως για να χτιστούν έξοχικες κατοικίες για παραθεριστές. Ο συγγραφέας δεν βλέπει το θέμα οικολογικά. Ο «Βυσσινόκηπος» αποτελεί περισσότερο σύμβολο και οι σχέσεις των προσώπων του έργου με το φυσικό περιβάλλον τοποθετούνται σε δεύτερο πλάνο. Έμεις όμως διακρίνουμε την οικολογική του διάσταση. Η πόλη, που έχει εξαφανίσει ένα μέρος της Φύσεως, δεν προσφέρει ικανοποιητικό περιβάλλον διαβιώ-

σεως στὸν ἄνθρωπο. Γι' αὐτὸ ὁ ἄνθρωπος ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ παραθερισμό. Ὅχι σὲ ἀστικό κέντρο, ἀλλὰ στὴν ἐξοχή. Αὐτὴ τὴν ἀνάγκη τὴν διαπιστώνει ὁ ἐπιχειρηματίας Λοπάχιν καὶ προσπαθεῖ νὰ τὴν ικανοποιήσει... μὲ τὸ ἀζημίωτο βέβαια. Θὰ χτίσει ἐξοχικὲς κατοικίες, θὰ προσφέρει κάποιες ἀστικές ἀνέσεις μέσα στὴν ἐξοχή. Ἡ πόλη θὰ ἐπεκταθεῖ εἰς βάρος τῆς Φύσεως.

Καὶ στὸ ἔργο «Θεῖος Βάνιας» τὸ οἰκολογικὸ πρόβλημα δὲν εἶναι τὸ μοναδικὸ ἢ τὸ κύριο θέμα τοῦ ἔργου. Ὅπως δὲν ἔχουμε ἕναν κεντρικὸ ἥρωα στὰ πολὺπρακτα θεατρικὰ ἔργα τοῦ Τσέχωφ, ἔτσι δὲν ἔχουμε ἕνα κεντρικὸ θέμα.

Στὴν πρώτη πράξη ὁ γιατρὸς Ἄστρωφ, μιλώντας στὴν Ἑλένα, μᾶς πληροφορεῖ ὅτι στὸ κτῆμα «ἔχει ἕναν πρωτότυπο κῆπο καὶ ἕνα φυτώριο», ὅτι δίπλα θρῖσκεται τὸ δασονομεῖο καὶ ἐπειδὴ ὁ δασονόμος εἶναι γέρος καὶ πάντα ἄρρωστος, οὐσιαστικὰ ὅλες τὶς δουλειὲς τὶς διευθύνει αὐτός. Καὶ ἡ Ἑλένα τοῦ ἀπαντᾷ: «Ἐχω μάθει πὼς ἀγαπᾶτε πολὺ τὰ δάση. Βέβαια αὐτὸ μπορεῖ νά'ναι πολὺ ὠφέλιμο, ἀλλὰ δὲν σᾶς ἐμποδίζει ἄραγε ἀπὸ τὴν πραγματικὴ σας ἀποστολή; Εἴσαστε γιατρός». Καὶ ὁ μὲν Ἄστρωφ δίνει μιὰ βαθυστόχοστη ἀπάντηση, μεταφυσικῆς σημασίας, λέγοντας: «Μόνον ἕνας Θεὸς ξέρεῖ ποῖα εἶναι ἡ πραγματικὴ μας ἀποστολή». Ἐμεῖς ὅμως, σήμερα, μὲ τὴν πείρα ἐνὸς αἰῶνα καὶ πλέον, πού κύλησε ἀπὸ τότε πού γράφτηκε ὁ «Θεῖος Βάνιας», καὶ τὴν ποιότητα τῆς ζωῆς πού κατρακύλησε, ἐξαιτίας τῆς υποδαθμίσεως τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος, θὰ ἀπαντοῦσαμε ὅτι μιὰ τέτοια δραστηριότητα ἐνὸς γιατροῦ εἶναι μέσα στὰ πλαίσια τῆς ἀποστολῆς του, ἐπειδὴ ἐξασφαλίζει οὐσιαστικὲς προϋποθέσεις γιὰ ὑγεία καὶ ζωή. Μιὰ τέτοια δραστηριότητα διευρύνει καὶ τὴν κοινωνικὴ ἀποστολή του. Στὸ πρόσωπό του θὰ μπορούσαμε νὰ ἀναγνωρίσουμε τὸν ἐπιστήμονα, τὸν *homo sapiens* πού ἀξιολογεῖ σωστὰ τὴν Φύση καὶ ἐκτιμᾷ τὴν σημασία της γιὰ τὴν ὑγεία καὶ τὴν ζωή.

Στὸ ἄμεσο περιβάλλον τοῦ γιατροῦ Ἄστρωφ -μὲ βάση τὸ θεατρικὸ ἔργο τοῦ Τσέχωφ πάντα- ἔχουμε τρία εἶδη ἀντιδράσεων. Ἡ Ἑλένα δὲν θρῖσκει αὐτὴν τὴν δραστηριότητα τοῦ γιατροῦ ἐνδιαφέρουσα, ἀλλὰ μᾶλλον μονότονη. Ἀντίθετα ἡ Σόνια τὴν θρῖσκει καὶ χρήσιμη καὶ ἐνδιαφέρουσα: «Ἄν τὸν ἀκούσετε θὰ συμφωνήσετε κι' ἐσεῖς μαζί του. Λέει πὼς τὰ δάση στολίζουν καὶ ὁμορφαίνουν τὴν γῆ, πὼς μαθαίνουν τὸν ἄνθρωπο νὰ καταλαβαίνει τὴν ὁμορφιά καὶ πλουτίζουν τὴν ψυχὴ του μὲ ὠραῖα αἰσθήματα. Τὰ δάση μαλακώνουν τὸ σκληρὸ κλίμα. Κι' ἐκεῖ πού τὸ κλίμα εἶναι μαλακὸ, ὁ ἄνθρωπος ξοδεύει λιγότερες δυνάμεις στὸν ἀγῶνα μὲ τὴν φύση καὶ γίνεται πιὸ καλός, πιὸ τρυφερός. Ἐκεῖ οἱ ἄνθρωποι εἶναι ὁμορφοί, λυγεροί, εὐαίσθητοι. Ἡ γλῶσσα τους εἶναι ὠραία, οἱ κινήσεις τους χαριτωμένες... σὲ τέτοιους τόπους ἀκμάζουν οἱ τέχνες καὶ οἱ ἐπιστήμες, ἡ φιλοσοφία τους δὲν εἶναι ἀπαισιόδοξη καὶ οἱ σχέσεις τους μὲ τὴ γυναῖκα εἶναι ὅλο λεπτότητα, εὐγένεια...».

Ἄλλὰ ὑπάρχει καὶ ἡ ἀρνητικὴ θέση πού τὴν ἀντιπροσωπεύει ὁ Βόϊνιτσκι (Βάνιας). Μετὰ ἀπὸ τὴν πιὸ πάνω παρέμβαση τῆς Σόνιας, ὁ Βόϊνιτσκι, γιὰ δευτέρη φορά, εἰρωνεύεται καὶ λέει: «Ὅλ' αὐτὰ εἶναι πολὺ ὠραῖα, ἀλλὰ δὲν εἶναι πειστικά. Ἐπομένως ἐπίτρεψέ μου, ἀγαπητέ μου φίλε, νὰ καίω τὴ σόμπα μου μὲ ξύλα καὶ νὰ φτιάχνω τὶς ἀποθήκες μου μὲ ξυλεία». Καὶ ὁ γιατρὸς Ἄστρωφ δίνει τὴν δέουσα ἀπάντηση καὶ ἐπισημαίνει τὴν οἰκολογικὴ καταστροφή πού συντελεῖται στὴν πατρίδα του: «Τὰ ρωσικὰ δάση τρίζουνε κάτω ἀπὸ τὸ τσεκούρι. Καταστρέφονται δισεκατομμύρια δένδρα, ἐρημώνονται οἱ φωλιὲς τῶν ἀγριῶν ζώων καὶ πουλιῶν, τὰ ποτάμια στερεοῦνε καὶ θαυμάσια τοπία ἀφανίζονται γιὰ πάντα...». Καὶ στὴ συνέχεια: «Τὰ δάση ὅλο καὶ λιγοστεύουνε, τὰ ποτάμια ξηραίνονται, τὰ ἄγρια ζῶα ἐξαφανίζονται, τὸ κλίμα καταστρέφεται καὶ ἡ γῆ ἀπὸ μέρα σὲ μέρα γίνεται ὅλο καὶ πιὸ φτωχὴ, πιὸ ἄσχημη». Οἱ τελευταῖες αὐτὲς λέξεις παραπέμπουν στὸ

στοιχείο τῆς ὁμορφίᾳς καὶ τῆς χρησιμότη-
τας πού συναντᾶμε στὴν Ἁγία Γραφή (Γεν.
Β΄ 9): «καὶ ἐξανέτειλεν ὁ Θεὸς ἔτι ἐκ τῆς
γῆς πᾶν ξύλον ὠραῖον εἰς ὄρασιν καὶ καλὸν
εἰς βρώσιν».

Καὶ στὴ τρίτῃ πράξει τοῦ ἔργου ὁ για-
τρὸς Ἄστροφ δείχνει στὴν Ἑλένα σὲ σχε-
διαγράμματα πῶς ἦταν ἄλλοτε ἡ ἐπαρχία
του καὶ πῶς ἔχει καταστήσει τώρα, μετὰ τὴν
καταστροφικὴ δράση τοῦ ἀνθρώπου: «...
μονάχα τὸ ἓνα τρίτο εἶναι δάσος... Ἄγριο-
κάτσικα καὶ ἄγρια ἐλάφια δὲν ὑπάρχουν
πιᾶ... Τὰ ἄγρια γίδια ἐξαφανίσθηκαν, κα-
θῶς καὶ οἱ κύνες, οἱ ἀγριοπετεινοί».

Καὶ αὐτὸ πού καὶ ἐμεῖς βλέπουμε στὴ
ληστροκὴ ἐκμετάλλευση τῶν φυσικῶν πό-
ρων, δηλαδή τὸ γεγονός ὅτι δὲν λαμβάνου-
με πρόνοια γιὰ τὸ μέλλον ἀλλὰ ἀδιαφοροῦ-
με γιὰ τὶς μελλοντικὲς γενεές, τὸ ἐπισημαί-
νει καὶ ὁ Τσέχωφ μὲ τὸ στόμα τοῦ Ἄστροφ:
«... τὰ καταστρέφει ὅλα, χωρὶς νὰ σκέφτε-
ται τὸ αὔριο...».

Τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Ἄστροφ δὲν ἐξα-
ντλεῖται σὲ θλιβερὲς ἐπισημάνσεις, παρά-
πονα καὶ διαμαρτυρίες, ἀλλὰ ἐκδηλώνεται
μὲ δράση δημιουργικὴ. Ἡ Σόνια μᾶς πλη-
ροφορεῖ ὅτι ὁ γιατρὸς «προσπαθεῖ νὰ προ-
φυλάξει τὰ παλιὰ δάση, νὰ μὴ τὰ καταστρέ-
ψουν» καὶ ὅτι «φυτεύει κάθε χρόνο και-
νούργια δάση». Ἄν καὶ «τοῦ δώσανε γι'
αὐτὸ ἓνα χάλκινο μὲτάλλιο καὶ ἓνα δίπλω-
μα» ἢ προσφορά του ὅχι μόνον δὲν ἔχει
ἐκτιμηθεῖ ἀπὸ τὸ κοινωνικὸ περιβάλλον του
ὅχι μόνον δὲν ἔχει βρεῖ συνεργάτες σ' αὐτὸ
τὸ κοινωφελὲς ἔργο του -ὁ Τσέχωφ σκια-
γραφεῖ αὐτὴν τὴν κοινωνία στὰ πολύπρα-

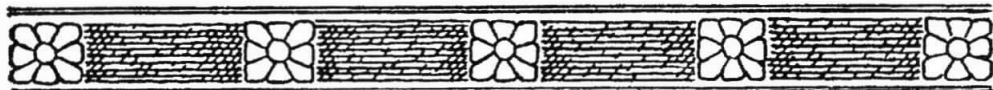
κα ἔργα του- ἀλλὰ τὸν θεωροῦν «παράξε-
νο, πολὺ παράξενο».

Εἶναι συγκινητικὸ τὸ γεγονός ὅτι παρὰ
ταῦτα ὁ Ἄστροφ συνεχίζει τὴν προσπάθειά
του καὶ μάλιστα τὴν πραγματοποιεῖ μὲ μιὰ
προοπτικὴ, μὲ ἱεραποστολικὸ ζῆλο: «Μὰ
ὅταν περνᾶω κοντὰ ἀπὸ τὰ χωριάτικα δάση,
πού τὰ ἔσωσα ἀπὸ τὸ πελέκημα, τὴν κατα-
στροφή, κι' ὅταν ἀκούω νὰ βουίζει τὸ και-
νούργιο μου δάσος, πού τὸ φύτευσα μὲ τὰ
ἴδια μου τὰ χέρια, νιώθω πῶς τὸ κλίμα αὐτὸ
εἶναι λιγάκι καὶ στὴ δική μου ἐξουσία καὶ
πῶς ἂν ὁ ἄνθρωπος σὲ χίλια χρόνια θὰ 'ναι
εὐτυχισμένος, θὰ ἔχω βάλει κι' ἐγὼ λίγο τὸ
χεράκι μου...».

Ἄν μπορούσε νὰ μαντέψει τὰ τραγικὰ
ἀδιέξοδα στὰ ὁποῖα ἔχουμε φθάσει, ὅλη ἡ
ἀνθρωπότητα, σ' ὅλον τὸν πλανήτη καὶ εἰ-
δικὰ σὲ κάποιες περιοχὲς του, ὄχι σὲ χίλια
χρόνια, ἀλλὰ μόλις μετὰ ἀπὸ ἑκατὸ χρόνια
ἀπὸ τότε πού ὁ εὐαίσθητος Τσέχωφ χάρα-
ξε αὐτὲς τὶς γραμμές.

Ἄλλὰ ἄς γυρίσουμε στὸν ἀπτόητο
Ἄστροφ πού λέει: «... ὅταν φυτεύω τὴ ση-
μύδα καὶ τὴ βλέπω ὕστερα νὰ πρασινίζει,
νὰ φουντώνει καὶ νὰ κουνιέται στὸν ἀέρα,
ἡ ψυχὴ μου γιομίζει ἀπὸ περηφάνεια...».
Ὅχι γιὰ νὰ δραπετεύσουμε ἀπὸ τὴν θλιβε-
ρὴ πραγματικότητα, πού μὲ τὴν ἀσέβειά μας
πρὸς τὴν Φύση -σὲ τελευταία ἀνάλυση σὲ
βάρος τῆς ὑγείας καὶ τῆς ζωῆς μας- ἔχουμε
δημοουργήσει, ἀλλὰ γιὰ νὰ ὑπογραμμίσου-
με τὴν πεποίθησή μας ὅτι τὸ καλὸ θὰ νική-
σει τελικὰ καὶ ὅτι ἀξίζει ν' ἀγωνίζεται κα-
νεὶς ἀκόμη καὶ μέσα στὴν ἔρημο γιὰ νὰ διευ-
ρύνει ὅλο καὶ περισσότερο τὴν ὄσση.

ΝΙΚΟΣ ΤΣΙΡΩΝΗΣ

Ο ΗΡΩΑΣ

Πήγα στην Κύπρο για ένα προσκύνημα. Ήξερα την ιστορία την παλιά. Ήξερα και την πρόσφατη. Τράβηξε τόσα το ελληνικό αυτό νησί, το νησί της Ἀφροδίτης. Μετά την λαμπρή ἀρχαιότητα, ἦταν για χρόνια χροῖα τμήμα της δοξασμένης Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας, με σπουδαῖο χριστιανικό πολιτισμό. Με τὴν εὐλογία τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, τοῦ Ἀποστόλου Βαρνάβα, τοῦ Εὐαγγελιστῆ Μάρκου καὶ ἄλλων μαθητῶν τοῦ Χριστοῦ πού ἀγίασαν τὰ χώματά του καὶ τιμῶνται με ὑπέρλαμπρες ἐκκλησίες μέχρι σήμερα. Μετά τὴν πῶσι τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας, ἦρθαν τὰ δύσκολα χρόνια. Ἡ Ἑνετοκρατία, ἡ Τουρκοκρατία, καὶ μετὰ ἡ Ἀγγλικὴ κατοχή, ἀφοῦ οἱ Τούρκοι πούλησαν τὸ νησί στοὺς Ἀγγλους. Ἀλλά, παρ' ὅλα αὐτά, ἡ Κύπρος ἔμεινε ἐλληνική. Καὶ οἱ Κύπριοι, πότιζαν κάθε τόσο με τὸ αἷμα τους τὸ δένδρο τῆς Ἐλευθερίας πού δὲν ἔπαυαν νὰ καλλιεργοῦν, στὰ δύσκολα χρόνια τῆς σκλαβιάς.

Τὸ 1955, ὕστερα ἀπὸ ἕνα δημοψήφισμα πού ἔδειχνε περίτρανα τὴν ἐλληνικότητα τοῦ νησιοῦ ἀλλὰ οἱ Ἀγγλοι δὲν τὸ ἀνεγνώρισαν, ἄρχισε ὁ ἀγώνας τῆς Ε.Ο.-Κ.Α. Μιὰ δράκα ἀμούστακα παιδιά, ἀλλὰ με ψυχὴ ἐλληνική, ἀντιπαρατάχθηκαν στὴν Βρετανικὴ Αὐτοκρατορία καὶ τὴν ἔφεραν σὲ δύσκολη θέση. Καὶ ἀντὶ οἱ Ἀγγλοι με μιὰ μεγαλειώδη χειρονομία νὰ σταματήσουν τὸν πόλεμο, νὰ δώσουν στὴν Κύπρο τὴν ἐλευθερία πού ζητοῦσε καὶ τὴν ἔνωσι με τὴν Μάνα Ἑλλάδα, ἔστησαν ἀγκόνες, στὶς ὁποῖες ἀνέβησαν τοὺς ἀιχμαλώτους πολέμου. Αὐτὸ ξεσήκωσε ὀλόκληρη τὴν Εὐρώπη ἐναντίον τους. Ὅλα αὐτὰ τὰ εἶχα ἀκούσει, τὰ εἶχα διαβάσει ἀλλὰ δὲν τὰ εἶχα ζήσει.

Ξεκινήσαμε πρώτ' γιὰ τὸ Μοναστήρι τοῦ Μαχαιρᾶ, πάνω στὸ ὄρος Τρόδος. Ἐκεῖ, εἶχε καταφύγει ὁ ὑπαρχηγὸς τῆς Ε.Ο.Κ.Α. Γρηγόρης Αὐξεντίου. Οἱ Ἀγγλοι τὸ πληροφορήθηκαν καὶ κατέφθασαν. Ἔψαξαν παντοῦ. Δὲν τὸν βρῆκαν. Κάποια στιγμή ὁ Αὐξεντίου, ντυμένος καλόγερος, ἔρχεται καὶ τοὺς προσφέρει κέρασμα. Κουβέντισαν μαζί του. Τοῦ εἶπαν, ἂν βρῆ τὸν Αὐξεντίου νὰ τοὺς εἰδοποιήσῃ κι ἐκεῖνο θὰ τὸν ἀνταμείψουν πλουσιοπάροχα. Τοὺς βεβαίωσε ὅτι δὲν θὰ παραλείψῃ. Τὸν ἀπεχαιρέτησαν ἐγκάρδια καὶ ἔφυγαν. Ὁ Αὐξεντίου ἤξερε ὅτι θὰ ξανάρθουν. Καὶ σπκώθηκε νὰ φύγῃ ἀπὸ τὸ Μοναστήρι. Εἶχε βρῆ ἐκεῖ κοντὰ ἕνα κρησφύγετο. Πρὶν φύγῃ, εἶπε στὸν ἡγούμενο ὅτι ἤθελαν νὰ κοινωνήσουν. Ἀλλὰ ἦταν βρώμικοι. Καὶ ἔπρεπε νὰ φύγουν ἀμέσως. «Αὐριο τὸ βράδυ θὰ ξανάρθουμε νὰ πλυθοῦμε καὶ νὰ μᾶς κοινωνήσῃς», πρόσθεσε. Καὶ ἔφυγε με τὰ παλληκάρια του. Σὲ λίγο κατέφθασαν οἱ Ἀγγλοι, με ἐκπαιδευμένα σκυλιά. Οἱ πληροφοριοδότες τοὺς ἐπέμεναν ὅτι ὁ Αὐξεντίου εἶναι ἐκεῖ. Ὅταν ξημέρωσε, ἄρχισαν νὰ ψάχνουν στὸ βουνό. Βρῆκαν ἕνα βοσκό. Τοῦ ἔταξαν πολλὰ ἂν τοὺς πῆ πού εἶναι ὁ Αὐξεντίου. Καὶ ἐκεῖνος πρόδωσε τὸ κρησφύγετό του. Τὸ περικύκλωσαν καὶ τὸν ἐκάλεσαν νὰ παραδοθῇ. Τὸν ἤθελαν ζωντανό. Ὁ Αὐξεντίου τοὺς ἀπάντησε παλληλαρία: «Ἐλάτε νὰ με πιάσετε». Προχώρησαν κάποιοι στρατιῶτες πρὸς τὴν σπηλιά. Ὁ Αὐξεντίου καὶ τὰ παλληκάρια του τοὺς σημάδεψαν καὶ τοὺς σκότωσαν. Οἱ Ἀγγλοι ἀποτραβήχτηκαν. Σὲ λίγο ἡ κατάσταση χειροτέρεψε. Ὁ ἔχθρος χρησιμοποιοῦσε ὅλα τὰ ὄπλα πού εἶχε στὴ διάθεσί του ἀφθονα. Τότε ὁ ἥρωας εἶπε στὰ παλληκάρια του νὰ βγοῦν ἔξω. Ἡ δική τους

θυσία θὰ ἦταν ἄσκοπη. Τὸν κύτταξαν ἐρωτηματικά. Μὲ ἤρεμη φωνὴ τοὺς εἶπε: «Ἐγὼ πρέπει νὰ μείνω ἐδῶ. Ἐγὼ πρέπει νὰ πεθάνω». Βγῆκαν ἔξω μὲ τὰ χέρια ψηλά. Ἀλλὰ οἱ Ἕλληνες ἤθελαν τὸν Αὐξεντίου. Τοῦ ξαναφώναξαν νὰ βγῆ. Ἐκεῖνος τοὺς εἶπε πάλι: «Ἐλάτε νὰ μὲ πιάσετε». ἤξεραν ὅτι αὐτὸ θὰ τοὺς στοίχιζε τὴ ζωὴ. Καὶ τὴν ζωὴ τους τὴν λογάριάζαν ἐκεῖνοι. Πλησίασαν ὅσο μπορούσαν, ὥστε νὰ μὴν κινδυνέψουν, καὶ ἔρριξαν μιὰ χειροβομβίδα πού ἐξερράγη ἀμέσως. Δὲν ἤξεραν ὅμως ἂν ὁ Αὐξεντίου εἶχε σκοτωθῆ. Ὅταν βεβαιώθηκαν ὅτι ζῆ, τρύπησαν τὴ σπηλιὰ ἀπὸ πάνω, ἔρριξαν μέσα βενζίνη κι' ἔβαλαν φωτιά. Ἦταν τὸ τέλος.

Ἄφου προσκυνήσαμε στὸ Μοναστήρι, βγήκαμε ἔξω. Πήραμε μιὰ μικρὴ κατηφοριὰ καὶ σὲ λίγο ἀρχίσαμε νὰ κατεβαίνουμε ἕνα - ἕνα, σὰν νὰ τὰ μετρούσαμε, τὰ σκαλοπάτια μιᾶς σκάλας πού ὀδηγοῦσε στὸ κρησφύγετο τοῦ Αὐξεντίου. Φθάσαμε. Προ-

χώρησα μερικὰ βήματα. Αὐθόρμητα γονάτισα καὶ φίλησα τὸ χῶμα πού εἶχε ἀγιάσει μὲ τὴν θυσία του ὁ Ἕλληνας. Αὐτὸς πού κάπκε ζωντανὸς γιὰ τὴν ἐλευθερία, ὡς γνήσιος Ἕλληνας. Ὅπως ὁ Ἀθανάσιος Διάκος.

ΠΑΝΟΡΜΙΤΗΣ

Ἰστερόγραφο:

Οἱ Ἕλληνες κάλεσαν τὸν πατέρα του νὰ ἀναγνωρίσει τὰ ἀπομεινάρια τοῦ γιου του. Ἐκεῖνος χαμογελῶντας τοὺς εἶπε: «Εἶναι αὐτός». Φυσικά, δὲν τοῦ τὰ ἔδωσαν νὰ τὰ θάψη. Ἴσως νὰ φοβόνταν τὸν ἥρωα καὶ νεκρὸ καὶ καμμένο. Ὁ πατέρας προχώρησε πρὸς τὸ αὐτοκίνητο, ὅπου τὸν περίμενε ὁ δικηγόρος του. Βλέποντάς τον νὰ χαμογελάει ἀκόμα, τὸν ρώτησε μὲ κάποια ἐλπίδα: «Δὲν ἦταν ὁ Γρηγόρης»; «Ἦταν», εἶπε ὁ πατέρας. «Ἀλλὰ δὲν θὰ τοὺς ἔδιναν ποτὲ τὴν εὐχαρίστησι νὰ μὲ δοῦν νὰ κλαίω». Καὶ ξέσπασε σὲ ἀσυγκράτητους λυγμούς.

ΑΘΗΝΑ

*Στὴν Ἀθήνα
πέσαν τὰ χιόνια
πού 'φερε ὁ Βοριᾶς
στὴν ἀγκαλιὰ τῶν νεφῶν.*

*Ὀλόλευκα
ἔγιναν γύρω μας ὅλα
ἐρείπια, σκουπίδια
ἄνθη κι' ἀνάκτορα.*

*Πάγωσαν
τέλματα καὶ καρδιές
πέτρωσαν λάσπες
πάθη καὶ πόθοι καφτοί.*

*Ἀνάψαμε
στὰ τζάκια φωτιές
ζεστάναμε κορμιά
θύμισες, ὄνειρα.*

*Στὴς φλόγες
κλάψαμε μέσα μας
μὲ λιγμούς μυστικούς
γιὰ ὅ,τι ξεχάσαμε*

Δ. Γ.

ΣΧΟΛΙΑ

ΤΑ ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΗΘΗ

Πρό τριάντα και πλέον ετών ο γάμος ήταν άρμοδιότητα και μόνον του ιερού κλήρου, κατόπιν δέ με την καθιέρωση του πολιτικού γάμου, ή άρμοδιότητα αυτή κατά ένα ποσοστό μετατέθηκε και στους δημοτικούς άρχοντες. Σήμερα επιχειρείται η ανάθεση ανάλογων άρμοδιοτήτων και στους συμβολαιογράφους. Έκκρεμεί, ως αναγράφεται στον ήμερήσιον τύπον, προς ψήφιση στη βουλή νομοσχέδιο για νομικές ρυθμίσεις, με τις όποιες διασφαλίζονται άστικά δικαιώματα για παιδιά, τὰ όποια γεννώνται από τις λεγόμενες «έλεύθερες συμβιώσεις» δηλαδή εκτός νομίμου γάμου. Τουτό επιτυγχάνεται με την ύπογραφή συμβολαίου μεταξύ του άνδρα και της γυναίκας, πού συμβιούν κατ' αυτόν τον τρόπο, ή ισχύς του όποιου έχει χρονική προθεσμία, όπως τὰ μισθώτρια συμφωνητικά, και δέν απαιτείται καμμιά απόφαση της πολιτείας ή και της Έκκλησίας για την άκύρωσή του. Τουτό είναι άντιγραφή από την νομοθεσία άλλων ευρωπαϊκών χωρών, όπου τὸ ποσοστό τών «έλευθέρων συμβιώσεων» και τὰ έξ αυτών γενώμενα παιδιά είναι ύψηλό (π.χ. στην Γαλλία είναι 40% με τάση αύξησης), ενώ στην πατρίδα μας τουτό είναι προς τὸ παρόν της τάξεως του 5%.

Δέν πρέπει νὰ μᾶς ἐφρησυχάζει τὸ μικρό ποσοστό τών «έλευθέρων συμβιώσεων» στη χώρα μας, έναντι τών άλλων ευρωπαϊκών χωρών, τὸ όποιο όμως είναι ένδεχόμενο με μία νομοθετική ρύθμιση πού νὰ τις εὐνοεί, και νὰ αύξηθει.

Τὸ γενικώτερο συμπέρασμα από όλα αυτά είναι οί πρακτικές συνέπειες από τήν παρατηρουμένη άποχριστιανοποίηση τών συγχρόνων κοινωνιών, με αποτέλεσμα καταστάσεις, οί όποιες άλλοτε αποτελούσαν κοινωνικό στίγμα, νὰ είναι σήμερα άποδέ-

κτες από μία άνεκτική κοινωνία.

ΕΘΝΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ

Ός είναι γνωστόν τὸν καιρό αυτόν είναι άνοικτά πολλά μέτωπα, στα λεγόμενα εθνικά θέματα, τὰ όποια αναφέρονται σε σχέσεις της χώρας μας με τὰ γειτονικά κράτη, όπως κατ' έξοχήν οί διαπραγματεύσεις για την όνομασία της πρώην γιουγκοσλαβικής δημοκρατίας τών Σκοπίων, ή πολιτική άλλαγή στην Κύπρο μετά τις πρόσφατες εκεί εκλογές και οί άναμενόμενες εξελίξεις στο χρονίζον κυπριακό ζήτημα, τὰ ύφιστάμενα προβλήματα με την μουσουλμανική μειονότητα στην Δυτική Θράκη.

Διερωτάται κανείς ποιά σκοπιμότητα έξυπηρετούσε τὸν παρελθόντα Φεβρουάριο εκδήλωση στην αίθουσα του Παντίου Πανεπιστημίου για τὰ δικαιώματα της μουσουλμανικής μειονότητας τών Τσάμηδων, πού διαβιούν σήμερα στην Άλβανία, καταγόμενοι από περιοχές του νομού Θεσπρωτίας, οί πρόγονοι τών όποιών κατέφυγαν στην γειτονική χώρα στην διάρκεια του δεύτερου παγκοσμίου πολέμου κατά την ύποχώρηση τών στρατευμάτων κατοχής.

Οί άνθρωποι αυτοί συνεργάσθησαν τότε με τις αρχές κατοχής σε ενέργεις αυτών εις βάρος τών ελληνικών πληθυσμών της περιοχής και φοβούμενοι με την άπελευθέρωση τις αντιδράσεις τών ελλήνων συμπατριωτών τους διέφυγαν για την ασφάλειά των στην όμορη Άλβανία. Οί απόγονοι των διαβιούντες πλέον από δεκαετίες εκεί επιδιώκουν την επιστροφή των στη Ελλάδα και συγκεκριμένα στη Θεσπρωτία, όπου τὸ ελληνικό στοιχείον ανέπτυξε οικονομικά την περιοχή. Τυχόν ικανοποίηση του αιτήματός των για επιστροφή των στην Ελλάδα εκτός τών άμέσων αντιδράσεων τών μονίμων κατοίκων θά δημιουργήσει στο μέλλον ένα νέο μειο-

νοτικό ζήτημα στην χώρα μας με την γνωστή υπεργεννητικότητα των μουσουλμάνων σε παραμεθόριο περιοχή.

ΤΟ ΜΙΚΡΟ ΠΟΙΜΝΙΟ

Ἄνεκαθεν τὸν ἄνθρωπο τὸν ἀπασχολοῦσε ἡ ἀνίχνευση τοῦ μέλλοντος. Μάλιστα σὲ ἐποχὲς κατὰ τις ὁποῖες οἱ ἱστορικές μεταβολές ἔχουν πάρει ἐπιταχυνόμενους ρυθμούς ὁποιαδήποτε πρόβλεψη γίνεται ἀσαφέστερη καὶ ἀκαθόριστη. Ἀνάμεσα στὰ ἐρωτήματα γιὰ τις μελλοντικές ἐξελίξεις ἀνήκει καὶ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖο σχετίζεται με τὸ μέλλον τοῦ Χριστιανισμοῦ. Καὶ τὸ ἐρώτημα εἶναι εὐλόγο καθ' ὅτι ὀλονὲν καὶ συχνότερα γίνεται λόγος ὅτι ζοῦμε σὲ μία μεταχριστιανική ἐποχή. Συγκεκριμένα στὶς χώρες τῆς Δύσεως, ἰδίως σὲ ἐκεῖνες ὅπου εἶναι πολυπληθέστερες οἱ προτεσταντικές ἐκκλησίες ὑπάρχουν σοβαρὲς ἐνδείξεις γι' αὐτὸ, ὅπου ναοὶ κενοί, γίνονται χώροι γιὰ ἀλλότριες χρήσεις.

Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἐπ' αὐτοῦ ἡ πρὸ ὀλίγων ἐτῶν διατυπωθεῖσα πρόβλεψη τοῦ *St. Ranciman* σύμφωνα με τὴν ὁποία στὸν αἰῶνα, τὸν ὁποῖον διανύομε ἡ μόνη ζωντανὴ καὶ ἐνεργὸς Ἐκκλησία εἶναι ἡ Ἀνατολικὴ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία.

Μέσα σὲ αὐτὲς τις ἱστορικές συνθήκες ἀλλαγῶν μπορεῖ κανεὶς νὰ διατυπώσει τὴν ἄποψη ὅτι τὸ μέλλον τοῦ Χριστιανισμοῦ, κατὰ τις ἀνθρώπινες προοπτικές, ἀνήκει στὸ μικρὸ ποίμνιο, χαρακτηριστικὸ τοῦ ὁποίου εἶναι μιὰ θρησκευτικὴ ἐπίγνωση. Στὸ παρελθὸν οἱ ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι εὐχναζαν στοὺς ναοὺς ἦσαν ὀπωσδήποτε πολυπληθέστεροι· τοῦτο ὅμως ἦταν σὲ κάποιον βαθμὸ προϊόν μιᾶς παραδόσεως, ἡ ὁποία μετὸν χρόνο ἀποδυναμώνετο, με συνέπεια ὅμως τὸ σημερινὸ πλήρωμα τῶν χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν νὰ ἔχει κατὰ βάση ἀρτιότερη πνευματικὴ θεμελίωση. Αὐτὸ γεννᾷ τὴν βασίμη ἐλπίδα ὅτι τὸ μικρὸ ποίμνιον, τὸ ἐν ἐπιγνώσει ποίμνιο, θὰ ἀποτελεῖ ὑπολογισμὸ πυρῆνα στὸ ἔργο ἐπανευαγγελισμοῦ τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ.

Διότι αὐτὸς ὁ ἐπανευαγγελισμὸς τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ δὲν θὰ γίνῃ με τρόπον αὐτόματον. Θὰ γίνῃ με ἀγώνα πνευματικὸ, με ὑπευθυνότητα, με συνέπεια στὴν χριστιανικὴ πράξη καὶ με βασικὸ στόχο τὴν προσέγγιση τῆς σημερινῆς νεολαίας. «Ἡ νεολαία ἡ ὁποία ἦταν κατὰ κάποιον τρόπο στὸ παρελθὸν ὑποτασσόμενη στὴν προηγούμενῃ τῆς γενεᾶ, ἐσήκωσε κεφάλι, ξεχύθηκε στοὺς δρόμους χωρὶς ὅμως νὰ ἔχει βρεῖ τὸν δρόμο τῆς, τὴν Ὁδόν. Ἡ νεολαία χρειάζεται ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος θὰ τῆς πει τὴν Ἀλήθεια χωρὶς κολακεῖες. Καὶ ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ ὀφείλει νὰ διαθέσει τοὺς ὁδηγούς οἱ ὁποῖοι θὰ κατανοήσουν τὰ νειᾶτα καὶ τὰ προβλήματα τους, τις προσδοκίες τους, θὰ τὰ ἀγαπήσουν καὶ θὰ τοὺς εἰποῦν χωρὶς περιστροφές καὶ με εὐκρίνεια τὴν ἀλήθεια ἀποζητώντας ὄχι νὰ τὰ κερδίσουν, καθιστώντας αὐτὰ ὀπαδούς, ἀλλὰ νὰ τὰ βοηθήσουν καὶ νὰ τὰ καθοδηγήσουν.

Καὶ κάτι ἄλλο. Ἐνας συγχρονισμένος Χριστιανισμὸς εἶναι αὐτὸς τὸν ὁποῖο ἡ Ἐκκλησία ὀφείλει στοὺς νέους ἀνθρώπους. Ἄπαιτεῖται νὰ εἶναι ἡ προσαγωγή τῆς σύγχρονης ζωῆς, με τὸν σύγχρονο ρυθμὸ καὶ τὰ σύγχρονα προβλήματα στὴν αἰώνια καὶ ἀκατάλυτη καὶ παντοδύναμη Πίστη. Ἡ πλούσια παράδοση τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, πηγὴ με ὅσα ὑγιᾶ στοιχεῖα ἔχει ἀποθησαυρίσει, θὰ εἶναι δύναμη ἐμπνεύσεως γιὰ τὸν νέον ἄνθρωπο, ὄχι με διάθεση δουλικῆς ἀπομιμήσεως, ἀλλὰ με γονιμοποίηση μιᾶς δημιουργικῆς διαθέσεως, γιὰ μιὰ νέα ἀναγεννημένη χριστιανικὴ ἐποχὴ. Καὶ ἡ προσαγωγή αὐτῆ τῆς σύγχρονης ζωῆς στὴν παντοδύναμο Πίστη, θὰ εἶναι ἡ μοναδικὴ ἐγγύηση πὼς ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου, σὰν ὄντως ἀνθρώπου, δὲν θὰ σταματήσει στὸν πλανήτη αὐτόν, ὅσο καὶ ἂν οἱ ἐχθροὶ τῆς Πίστεως κάνουν τὸ πᾶν γιὰ νὰ τοὺς δώσουν τέλος».

ΒΑΣΙΛ. Κ. ΣΤΑΘΑΚΗΣ

* Ἀλέξ. Ν. Τσιριντάνη: «Γιὰ μία πορεία με ἐπίγνωση» ἐκδόσεις Συσήτησις. Ἀθήνα 1975, σελ. 167.

ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

ΕΠΙΤΥΧΙΕΣ ΜΕ ΙΔΙΑΙΤΕΡΗ ΑΞΙΑ

Άλλεπάλληλες επιτυχίες καταγράφει, εὐτυχῶς τοὺς τελευταίους μῆνες τὸ Τμήμα Δίωξης Ἡλεκτρονικοῦ Ἐγκλήματος τῆς Ἑλληνικῆς Ἀστυνομίας στὸν ἀγῶνα τοῦ γιὰ τὴν πρόληψη αὐτοκτονιῶν νέων ἀνθρώπων, μέσω διαδικτύου. Μὲ μιὰ δύναμη μόλις 23 ἀστυνομικῶν, τὸ ἐξειδικευμένο αὐτὸ Τμήμα καλεῖται νὰ ἀντιμετώπισει ποικιλία σύγχρονων ἐγκλημάτων, κυρίως οἰκονομικῶν καὶ πνευματικῆς ιδιοκτησίας, ποὺ διενεργοῦνται μέσω *Internet* καὶ προσπαθοῦν νὰ μὴν ἀφήσουν ἴχνη.

Στις 9 Φεβρουαρίου ἀπετράπη ἡ αὐτοκτονία ἐνὸς 18χρονοῦ, ποὺ ἐντοπίστηκε ἀπὸ τοὺς ἀστυνομικοὺς σὲ δημοφιλῆ ἰστοσελίδα συνομιλιῶν νὰ ἐνημερώσει τοὺς συνομιλητές τοῦ γιὰ τὴν ἀπόφασή του νὰ αὐτοκτονήσει γιὰ ψυχολογικοὺς λόγους καὶ ἐπειδὴ δὲν εἶχε τὴ δέουσα μεταχείριση ἀπὸ τὸν περίγυρό του.

Εὐτυχῶς, ἀνάμεσα στοὺς ἐπισκέπτες τῆς ἰστοσελίδας ἦταν καὶ ἓνας ἀστυνομικὸς τοῦ Τμήματος, ποὺ περιπολοῦσε, ὄχι μέ... αὐτοκίνητο ἀλλὰ μὲ τὸ πληκτρολόγιό του καὶ τὸ «ποντίκι» τοῦ ὑπολογιστῆ του. Διακριδώνοντας τὸ ἠλεκτρονικὸ ἶχνος τοῦ νεαροῦ, οἱ ἀστυνομικοὶ ἔφτασαν στοὺς γονεῖς του καί, μὲ τὴ βοήθεια ψυχολόγου καὶ χωρὶς νὰ τὸ ἀντιληφθεῖ ὁ ὑποψήφιος αὐτόχειρας, ἀπέτρεψαν τὰ χειρότερα.

Σὲ μιὰ ἄλλη ὑπόθεση ποὺ διευθετήθηκε τὶς ἴδιες μέρες, συνελήφθη, μὲ τὴ συ-

νεργασία τῶν γονέων ἐνὸς 14χρονοῦ, μιὰ 24χρονη ποὺ ἀναζητοῦσε μέσω διαδικτύου ἐφήμερες σχέσεις μὲ ἀνηλίκους. Στὸ ἐρωτικὸ ραντεβού ποὺ κλείστηκε, παρενέβησαν ἔγκαϊρα οἱ ἀστυνομικοὶ ποὺ συνέλαβαν τὴν κοπέλα μὲ τὴν κατηγορία τῆς κατάχρησης ἀνηλίκου σὲ ἀσέλγεια μέσω *Internet*.

Στις ἀρχές τοῦ 2008 τὸ Τμήμα Δίωξης Ἡλεκτρονικοῦ Ἐγκλήματος ἀπέτρεψε ἄλλες τρεῖς ἀπόπειρες αὐτοκτονίας νέων ἀτόμων. Πάλι σὲ περιπολίες τους σὲ εἰκονικὰ δωμάτια συνομιλιῶν, οἱ ἀστυνομικοὶ ἐντόπισαν ἓνα 15χρονο ποὺ ἠθελε νὰ αὐτοκτονήσει γιὰ τὴν θεωροῦσε ἀδικητὴ τὴ ζωὴ μαζί του, καὶ ἓνα ζευγάρι νέων 18 καὶ 19 ἐτῶν, ποὺ ἠθελαν νὰ τεματίσουν μαζί τὴ ζωὴ τους, γιὰ τὴν οἱ γονεῖς τους δὲν ἐνέκριναν τὴ σχέση τους.

Σὲ ὅλα τὰ περιστατικὰ παρενέβησαν οἱ ἀστυνομικοὶ, χωρὶς νὰ τοὺς ἀντιληφθοῦν οἱ νεαροί, καὶ μὲ τὴ βοήθεια ψυχολόγων τῆς Ἀστυνομίας, τῆς ΜΚΟ Ἑλληλεγγύη τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ συλλόγου «Χαμόγελο τοῦ παιδιοῦ», συνεργάστηκαν ἐπιτυχῶς μὲ τοὺς γονεῖς, οἱ ὁποῖοι, ὑλοποιώντας τὶς ὑποδείξεις τῶν εἰδικῶν ἐπιστημόνων, ἔσωσαν τὰ παιδιά τους.

Δυστυχῶς, τὰ φαινόμενα αὐτὰ πολλαπλασιάζονται μὲ γεωμετρικὴ πρόοδο διεθνῶς. Στὰ τέλη Ἰανουαρίου ἡ βρετανικὴ ἀστυνομία ἀνακοίνωσε ὅτι ἐρευνᾷ σειρά ἀπαγχονισμῶν ἐφήβων καὶ νεαρῶν ἀτόμων, ποὺ σημειώθηκαν στὸ Μπρίτζεντ τῆς Οὐαλίας, καὶ ἐγείρουν ἀνησυχίες ὅτι ἴσως

πρόκειται για συντονισμένες ενέργειες μέσω διαδικτυακού τόπου.

Συγκεκριμένα, μέσα σε ένα μόλις χρόνο έπτά νεαρά άτομα, ηλικίας 17 έως 27 ετών, τα όποια γνωρίζονταν όλα μεταξύ τους αυτοκτόνησαν με απαγχονισμό. Μάλιστα, η 17χρονη Νατάσα Ράνταλ, έβδομη κατά σειρά στη μαύρη αυτή λίστα των αυτοχειριών, άφησε άποχαιρετιστήριο μήνυμα στην προσωπική της ιστοσελίδα, απευθυνόμενη στο έκτο κατά σειρά θύμα.

“Αν και όλοι οι άρμόδιοι επιστήμονες των υπολογιστών και οι παιδίατροι προειδοποιούν προς κάθε κατεύθυνση για τις άρνητικές επιπτώσεις από την κατάχρηση του υπολογιστή και του διαδικτύου και προτρέπουν προς μία λογική και ωφέλιμη χρήση των νέων τεχνολογιών εκ μέρους των παιδιών, πληθαίνουν οι γονείς που προτιμούν να «παρκάρουν» τα παιδιά τους στις «παιδικές χαρές» του *Internet*, μπροστά στις οθόνες των υπολογιστών τους παρά να τα ώθουν σε δημιουργικό παιχνίδι με τους συνομηλικούς τους.

Σε 6.000.000 ανέρχονται παγκοσμίως οι οικογένειες, που πληρώνουν από 3 έως 10 ευρώ το μήνα για να παίζουν τα παιδιά τους με κάθε λογής εικονικούς χαρακτήρες. Υπολογίζεται ότι τουλάχιστον 20.000 οικογένειες από όλο τον κόσμο εγγράφουν κάθε μέρα τα παιδιά τους ως μέλη σ' αυτή τη νέα τρέλα.

«Ακόμη και στις περιπτώσεις που το ίντερνετικό παιχνίδι γίνεται στο πλαίσιο κοινοτήτων, δεν ευνοεί την πραγματική έπαφή του παιδιού με τους φίλους του. Υπάρχει αδυναμία για την ικανοποίηση φυσιολογικών εκφράσεων του παιδιού, να τρέξει, να φωνάξει και να έκτονωθεί» προειδοποιεί η Μονάδα Έφηβικής Υγείας της Β' Παιδιατρικής Κλινικής του Πανεπιστημίου Αθηνών.

ΜΑΚΗΣ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

ΑΠΩΛΕΙΑ ΧΡΟΝΟΥ

Συχνά, βγαίνοντας από ένα κινηματογράφο ή θέατρο, ή μετά από ένα θέαμα στην τηλεόραση συνειδητοποιούμε ότι «χάσαμε την ώρα μας». Αυτό που είδαμε δεν ανταποκρίνεται στις προσδοκίες μας και θυσιάσαμε τον χρόνο μας σε κάτι άνοσοιο ή και επιβλαβές. Εάν σκεφθούμε πόσες ώρες σπαταλώνται κατ' αυτόν τον τρόπο θα τρομάξουμε: δύο ώρες επί το πλῆθος των θεατών εις βάθος χρόνου. Ο ρώσος σκηνοθέτης Άλεξάντερ Σοκούροφ εδήλωσε σε συνέντευξί του: «Δέν πρέπει να φοβόμαστε τις δύσκολες ταινίες, δέν πρέπει να φοβόμαστε να μη διασκεδάσουμε στον κινηματογράφο. Ο θεατής πληρώνει ένα ύψηλό αντίτιμο. Και όχι σε χρήματα. Οι θεατές ξοδεύουν τον χρόνο τους, ένα κομμάτι της ζωής τους διάρκειας δύο ωρών. Μια κακή ταινία, μια επιθετική ταινία, είναι απώλεια αιώνων ζωής από την ανθρωπότητα» (Καθημερινή 6.5.2007). Το ίδιο ισχύει και για την άναγνωσι και έντύπων έν γενεί, για τον χρόνο, που αφιερώνομε στο διαδίκτυο, για όλες τις «πνευματικές» και ψυχαγωγικές ένασχολήσεις μας.

Η συνειδητοποίησις αυτού του πράγματος μπορεί να μās κάνη πλέον προσεκτικούς στις επιλογές μας. Αυτό που χάνομε δέν είναι κάποια χρήματα, αλλά ο αναντικατάστατος χρόνος της ζωής μας. Γι' αυτό και απαιτείται σοβαρά μελέτη και προετοιμασία για την επιλογή παρακολούθησις ενός θεάματος ή άναγνώσεως ενός βιβλίου. Πρώτα θα πρέπει να γνωρίζομε τό περιεχόμενό τους από κάποιες παρουσιάσεις. Μάλιστα, εάν μπορούμε, καλό είναι να έχομε διαβάσει σχετικές κριτικές εγκύρων και αξιοπιστών δημοσιογράφων. Έδώ χρειάζεται μεγάλη προσοχή γιατί άρκετά συχνά τα κριτήρια των

κριτικῶν (θεάτρου, κινηματογράφου, βιβλίων) εἶναι ὑποκειμενικά ἢ ἀντίθετα μὲ τις ἀξίες τῆς Ὁρθοδόξου Παραδόσεώς μας. Γι' αὐτὸ πολλές φορὲς χαρακτηρίζονται ὡς «ἀριστουργήματα» ἔργα διεστραμμένης φαντασίας καὶ ἀρρωστημένης ψυχῆς, προβάλλοντα κάθε εἶδους «ἀνομία» καὶ «παρακοή». Κατόπιν, θὰ πρέπει νὰ πληροφορηθοῦμε περὶ τοῦ ἔργου ἀπὸ κάποιους ἀνθρώπους, πού τὸ εἶδαν ἢ τὸ ἐδιάβασαν ἤδη. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο, θὰ πάρωμε μία ἰδέα γιὰ τὰ συναισθήματα καὶ τὶς ἐντυπώσεις πού ἄφησε σὲ αὐτούς.

Ἡ μακροπρόθεσμος ἀντιμετώπιση αὐτοῦ τοῦ προβλήματος, δηλαδή τῆς ὀρθῆς ἐπιλογῆς τῶν θεαμάτων καὶ ἀναγνωσμάτων θὰ γίνῃ μὲ τὴν ἀξιοποίησι τῶν κλασσικῶν ἔργων. Τὰ ἔργα, τὰ ὁποῖα χαρακτηρίζονται ὡς κλασσικά, εἶναι διαχρονικῆς ἀξίας, παγκοσμίου ἐμβελείας καὶ προσφέρουν ποιότητα στοὺς θεατῆς καὶ ἀναγνώστες τους. Ἀκούγοντας κομμάτια κλασσικῆς μουσικῆς διαβάζοντας κλασσικούς συγγραφεῖς, βλέποντας κλασσικά ἔργα στὸ θέατρο καὶ στὸν κινηματογράφο ὁ ἄνθρωπος ἀξιοποιεῖ κατὰ τὸν καλύτερο τρόπο τὸν χρόνο του.

Στὴ σημερινὴ ἐποχῇ, ἡ ὁποία διακατέχεται ἀπὸ μία λατρεία τοῦ καινούργιου καὶ τοῦ παραδόξου, αὐτὰ ἴσως νὰ φαίνονται ὀπισθοδρομικά· ἐάν, ὅμως, σκεφθοῦ-

με ὅτι ἐδῶ διακυβεύονται χρόνια ἀπὸ τὴν ζωὴ μας, τὰ ὁποῖα κυριολεκτικῶς «πετᾶμε» γιὰ νὰ εἶμαστε «ἐνήμεροι» γιὰ τὰ τεκταινόμενα στὶς ἡμέρες μας, τότε, ἴσως, ἀποφασίσουμε νὰ διαθέσωμε τὸν χρόνο τῆς ζωῆς μας στὴν ἐντρυφήσι, ἀπόλαυσι καὶ ἀξιοποίησι τῶν ποιτικῶν δημιουργημάτων τοῦ παρελθόντος, ἀλλὰ καὶ τοῦ παρόντος. Τί ἀξίζει ἄραγε; Ἡ ἀνάγνωσις ἐνός *best seller* βιβλίου ἢ ἡ ἀπόλαυσις ἐνός κειμένου τοῦ Ντοστογιέφσκου, τοῦ Παπαδιαμάντη, τοῦ Σαίξπηρ, ἢ ἄλλου κλασσικοῦ συγγραφέως.

Ἡ ἀπώλεια χρόνου εἶναι περισσότερο ἐκδηλος μὲ τὴν παρακολούθησι τῶν τηλεοπτικῶν προγραμμάτων. Ὄταν ὁ μέσος τηλεθεατῆς ἀφιερώνει δύο ἢ τρεῖς ὥρες ἡμερησίως γιὰ τὴν παρακολούθησι τῆς τηλεοράσεως, συνειδητοποιεῖ ὅτι αὐτὸς ὁ χρόνος χάνεται γιὰ ἄλλες, περισσότερο ἐποικοδομητικὰς δραστηριότητες (π.χ. μελέτη κειμένων προβληματισμοῦ καὶ μορφώσεως, ἀκρόασις μουσικῆς, ἐπισκέψεις καὶ συζητήσεις μὲ φίλους καὶ συγγενεῖς, λατρευτικὰς ἐνκαιρίας καὶ χρόνος γιὰ προσευχὴ καὶ περισυλλογὴ, κ.λ.π.); Θεωροῦμε χρέος τῶν πνευματικῶν ἀνθρώπων νὰ ἐπισημάνουν διὰ τῶν λόγων καὶ πράξεων τους αὐτὴν τὴν ἀσυναίσθητο ἀπώλεια χρόνου ἀπὸ τὴν ζωὴ ὅλων μας.

ΙΩ. Κ. ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

Η ΥΓΕΙΑ ΚΑΙ Η ΑΛΛΑΓΗ ΤΟΥ ΚΛΙΜΑΤΟΣ

Ἀξιότιμε κ. Διευθυντά,

Ἀπὸ τὸ ἔτος 1948, ἡ Παγκόσμια Ὄργανωση Ὑγείας (Π.Ο.Υ.) κάθε χρόνο, στὶς 7 Ἀπριλίου, γιορτάζει τὴν «ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΗΜΕΡΑ ΥΓΕΙΑΣ». Αὐτὴ τὴν ἡμέρα ἡ Π.Ο.Υ. ἐκπέμπει ἓνα μήνυμα σὲ ὁλόκληρο τὸν κόσμο (ἄτομα, κοινωνίες, Κράτη), γιὰ τὸ ὑποχρεωτικὸ ἐνδιαφέρον τους πρὸς τὴν ὑγεία, ἕπατο ἀγαθὸ καὶ βασικὴ συνιστώσα τῆς εὐτυχίας κάθε ἀνθρώπου.

Σκοπὸς τῆς Π.Ο.Υ. εἶναι ἡ εὐαισθητοποίηση ὅλου τοῦ κόσμου (ἀνεπτυγμένου, ὑπὸ ἀνάπτυξιν, ἀάμπτωχου καὶ στερημένου - τρίτου κόσμου) γύρω ἀπὸ τὴν ὑγεία, ἡ ὁποία ἀσφαλῶς εἶναι ἀσυγκρίτως προτιμότερη ἀπὸ τὸν πλοῦτο (πρὸβλ. Σοφ. Σειράχ, λ' 15).

Ἐφέτος τὸ μήνυμα τῆς Π.Ο.Υ. εἶναι ἡ «Προστασία τῆς ὑγείας ἀπὸ τὴν ἀλλαγὴ τοῦ κλίματος» (World Health Day 2008: Protecting health from climate change). Στόχος τοῦ ἐφετινοῦ μηνύματος εἶναι ἡ ἐνημέρωση τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι διώνουν στὸν πλανήτη Γῆ, γιὰ τὶς συνέπειες τῶν μεταβολῶν τοῦ κλίματος πάνω στὴν ὑγεία.

«Ἐγκλημα τοῦ πολιτισμοῦ» θεωρεῖται ἡ ἀπειλούμενη καταστροφὴ τοῦ πλανήτη μας, συνέπεια τῆς «μάταις σοφίας μας καὶ τῆς ὑπερτεχνολογίας μας». Ὁ ἴδιος ὁ ἄνθρωπος μὲ τὸ νοῦ του καὶ τὰ χέρια του, μεταβάλλει τὸ κλίμα τοῦ πλανήτη μας, συνεχῶς, καὶ τὸ καθιστᾷ ἐχθρὸ τῆς ὑγείας του. Δὲν μπορέσαμε νὰ καταλάβουμε ἀκόμη, ὅτι «ἡ Φύση ἀποτελεῖ θρόνο τῆς Θεϊκῆς μεγαλοπρέπειας (Μαρία Κιουρί)» καί, ὅτι ἂν δὲν τὴν προσέχουμε, τὴν κακομεταχειριζόμαστε καὶ παραβιάζουμε νόμους τῆς λειτουργίας τῆς, αὐτὴ

μᾶς... ἐκδικεῖται.

Τὸ γεγονός τῆς αὐξανόμενης ἀλλαγῆς τοῦ κλίματος, παγκοσμίως, ἀποτελεῖ κεντρικὴ θέση μελέτης καὶ συζητήσεως στὴ διεθνή ἀτζέντα. Αὐτὸ φάνηκε καὶ ἀπὸ τὸ βραβεῖο Nobel, τὸ ὁποῖο δόθηκε στὸν Al Gore (πρ. Ἀντιπρόεδρος τῶν ΗΠΑ) καὶ στὴν Ὁμάδα τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν, γιὰ τὴν ἐργασία τους ἐπάνω στοῦ θέμα.

Πιστεύω, ὅτι ἡ ἐπιστημονικὴ κοινότητα, παγκοσμίως, ἔχει χρέος νὰ εὐαισθητοποιηθεῖ, ἰδιαίτερος, μὲ τὸ μήνυμα τῆς Π.Ο.Υ. Ὁ κάθε εἰδικὸς ἐπιστῆμων πρέπει νὰ καταλάβει, ὅτι οἱ ἀνθρώπινες δραστηριότητες «ἀλλάζουν τὴ σύσταση τῆς ἀτμόσφαιρας καὶ ἐπομένως μποροῦν νὰ ἀλλάξουν καὶ τὸ κλίμα, ἀκόμη καὶ τὸν καιρὸ» (Χρῆστος Παπαγγέλου, 2007).

«Κανένας μας, προσωπικῶς, δὲν εἶναι ἄμοιρος εὐθύνης γιὰ τὴ μόλυνση τῆς ἀτμόσφαιρας στὴ γῆ» ἀλλὰ, εἰδικῶς, οἱ ἐπιστήμονες ὀφείλουν νὰ ἐμποδίζουν ἐρευνητικὲς ἐνέργειες, ποὺ συμβάλλουν στὴν καταστροφὴ, τοῦ περιβάλλοντος μὲ ἀποτέλεσμα τὴν κλιματικὴ ἀλλαγὴ. Ὁ ἐρευνητὴς ἐπιστῆμων δὲν θὰ παρεμποδίζει ἐρευνα, ἡ ὁποία προσβλέπει στοῦ καλὸ τῆς ζωῆς καὶ τῆς εὐτυχίας τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ δὲν θὰ ξεχνάει ὅμως, ὅτι εἶναι ἀνάγκη νὰ γνωρίζει καὶ «τὸ τι εἶναι καλὸ καὶ τι εἶναι κακὸ στὴν ἐρευνα καὶ τὶς ἐφαρμογές τῆς» (J. Lejeune).

Σήμερα καυχόμαστε γιὰ τὴν «ὑπερτεχνολογία - ὑπερπολιτισμὸ» ποὺ μὲ τὴν ἐξυπνὴ ὀργάνωση καὶ διαχείριση μηχανῶν καὶ βιομηχανιῶν καταστρέφουν τὸ περιβάλλον, παντοιοτρόπως. Ἡ συνεχῆς καὶ αὐξανόμενη ρύπανση ἀπὸ τὶς χημικὲς οὐσίες (διοξειδίου τοῦ ἀνθρακος, μεθάνιον, θεῖον), ποὺ μολύνουν τὴν ἀτμόσφαιρα, δλᾶπτουν τὸν ἀνθρώπινο

όργανισμό, ακόμη και τά... άδια αντικείμενα, τὰ ὅποια ὑπάρχουν στὸ περιβάλλον μας. Ἀπὸ πολλές ἐρευνητικὲς ἐργασίες ἀποδεικνύεται ἡ σχέση ἀνάμεσα στὴ ρύπανση τῆς ἀτμόσφαιρας καὶ τὶς βλάβες τῆς ὑγείας - παθήσεις καρδιάς, ἀρτηριῶν, πνευμόνων (Κ. Πισσαριδῆς, «Στοὺς Ρυθμοὺς τῆς Καρδιάς», τεύχος 190, Φεβρ. 2008).

Ἐπίσης, οἱ πολλαπλὲς σύγχρονες ἐφαρμογές, στὶς βιομηχανίες, μὲ τὴ χρήση χλωροφθορανθράκων ὀδηγοῦν σὲ ἐκτεταμένη καταστροφή τῆς στιβάδας τοῦ στρατοσφαιρικοῦ ὄζοντος καὶ πολλὲς ἀπὸ τὶς οὐσίες αὐτές, πὸν καταστρέφουν τὸ ὄζον, εἶναι, παραλλήλως, καὶ σημαντικὰ ἀέρια τοῦ θερμοκηπίου. Ἀπαγόρευση χρήσεως τῶν οὐσιῶν αὐτῶν εἶναι εὐεργετικὴ γιὰ τὴν παρεμπόδιση τῆς ἀλλαγῆς τοῦ κλίματος («ΒΙΟ», τεύχος 23, 2007).

Ἐχομε ξεχάσει -ἴσως περιφρονήσει- τὴν ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ: **«Καὶ ἔλαβε Κύριος ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, ὃν ἔπλασε, καὶ ἔθεσεν αὐτὸν ἐν τῷ παραδείσῳ τῆς τρυφῆς, ἐργάζεσθαι καὶ φυλάσσειν»** (Γεν. 6', 15). Ὁ «ὑπερπολιτισμένος» ὅμως ἄνθρωπος ἀγνοεῖ αὐτὸν «τὸν παράδεισον τῆς χαρᾶς καὶ τῆς τέρψεως» καὶ οὔτε ἐνδιαφέρεται νὰ τὸν προστατεύσει.

Ἄς ἐντρυφοῦμε, συνεχῶς, στὴ σπουδὴ τῆς... κλιματολογίας! Ἰδιαιτέρως οἱ ἐπιστήμονες, εἰδικοί καὶ μὴ, ἐρευνητὲς καὶ μὴ, νὰ μιλοῦμε συνεχῶς καὶ νὰ ἐνεργοῦμε συνεχῶς, πρὸς ὄφελος τῆς ὑγείας τοῦ ἀνθρώπου, γιὰ τὴν προστασία τῆς καὶ τὴν προαγωγή τῆς.

Ἄς ὑπενθυμίζουμε, συνεχῶς, ἀποφάσεις πὸν πραγματοποιοῦν: Σύνοδοι Ὄργανισμῶν καὶ τὶς πρακτικὲς ὑποδείξεις ἀρμοδιῶν ἐπιστημόνων τοῦ περιβάλλοντος.

Ἄς φροντίζουμε «νὰ ξεπλύνουμε τὶς μέχει τώρα «ἀμαρτωλές» ἐνέργειές μας καὶ ὅλοι μαζί, μικροὶ μεγάλοι, ἄνδρες γυναικες, νὰ δείξουμε τὸ δρόμο τῆς φροντίδας καὶ τῆς φρόνησης».

Μὲ ἐξαιρετικὴ τιμὴ
Δρ. ΜΙΧ. Θ. ΜΗΛΙΓΚΟΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗ

Ἄξιότιμε κ. Διευθυντά,

Εἶχα γράψει ἄλλοτε (Ἀκτίνες, Μάρτιος 2006) γιὰ μιὰ ἀγνωστὴ συνέντευξη τοῦ μεγάλου Ἀϊνστάϊν, πὸν ἀναφερόταν στὸν κορυφαῖο Ἑλληνα ἐπιστήμονα Κων. Καραθεοδωρῆ (1873-1950). Στὴ συνέντευξη του ἐκείνη ὁ Ἀϊνστάϊν ἔλεγε ἐπὶ λέξει: *«Μεγάλος μου δάσκαλος ὑπῆρξε ὁ ἀξεπέραστος Ἑλληνας Καραθεοδωρῆ, στὸν ὁποῖο ἐγὼ προσωπικὰ ἀλλὰ καὶ ἡ μαθηματικὴ ἐπιστῆμη, ἡ φυσικὴ, ἡ σοφία τοῦ αἰῶνα μας, χρωστάμε τὰ πάντα»*. Ὅντως καταπληκτικὴ ὁμολογία!

Εἶχα ἀναφέρει, ἀκόμη, ὅτι ὁ τότε ὑφυπουργὸς Ἑξωτερικῶν Εὐρυπίδης Στυλιανίδης εἶχε ζητήσει καὶ ἔλαβε ἀπὸ τὸ Μουσεῖο Ἀϊνστάϊν, στὸ Ἰσραήλ, ἀντίγραφα δέκα ἐπιστολῶν του, προκειμένου νὰ ἐκτεθοῦν στὸ ὑπὸ σύσταση Μουσεῖο Καραθεοδωρῆ στὴν Κομοτηνὴ, τόπο καταγωγῆς του.

Σήμερα, εἴμαστε στὴν εὐχάριστη θέση νὰ ἀναφέρουμε καὶ νὰ ἐπαινέσουμε μιὰν ἀκόμη πρωτοβουλία του ὡς ὑπουργοῦ Ἑθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων. Πρόσφατα, λοιπόν, τὸ ὑπουργεῖο του ἀγόρασε σὲ δημοπρασία μεγάλο ἀριθμὸ ἐπιστολῶν τοῦ Καραθεοδωρῆ (38, συγκεκριμένα), οἱ ὁποῖες κατατέθηκαν στὰ Γενικὰ Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους. Ὅπως δήλωσε ἡ κ. Εὐγενία Κεφαλληνναίου, πρόεδρος τοῦ Γενικοῦ Συμβουλίου Βιβλιοθηκῶν τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας, οἱ ἐπιστολὲς τοῦ κορυφαίου Ἑλληνα μαθηματικοῦ παρουσιάζουν «μεγάλο ἐνδιαφέρον γιὰ τοὺς ἐρευνητὲς» («Καθημερινὴ» 29-1-2008). Ἡ ἀλληλογραφία εἶναι ἀνάμεσα στὸν Καραθεοδωρῆ καὶ τὸν καθηγητὴ Ἄρθου Ρόξενταλ (1887-1959). Οἱ ἐπιστολὲς γράφτηκαν σὲ δύο χρονικὲς περόδους. Τὸ 1916-17 ὅταν ὁ Καραθεοδωρῆ δούλευε τὸ ἔργο του «Μαθήματα Πραγματικῶν Συναρτήσεων» καὶ τὸ 1938-39, ὅταν ἐπρόκειτο νὰ κυκλοφορήσει ἡ τρίτη ἀναθεωρημένη ἔκδοση τοῦ ἰδίου ἔργου.

Ἡ ἀπόκτηση τῶν ἐπιστολῶν Καραθεοδωρῆ, ἔγραψε ὁ δημοσιογράφος Ν. Βατόπουλος, *«ἔχει ἤδη χαιρετισθεῖ μὲ μεγάλη ἱκανοποίηση ἀπὸ τοὺς πολλοὺς θαυμαστὲς τοῦ ἔρ-*

γου του Κωνσταντίνου Καραθεοδωρή. Είναι σημαντικό να εμπλουτίζεται στην Ελλάδα το υλικό που αφορά αυτή την κορυφαία προσωπικότητα».

Με έξαιρετική τιμή
Γ. Δ. ΚΟΥΒΕΛΑΣ
Καλαμάτα

ΑΠΟ ΤΟ 4^ο ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΒΙΟΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ

Κατά το διήμερο 2 - 3 Φεβρουαρίου 2008 συνήλθε στο Ζάππειο Έκθεσιακό Κέντρο, το 4^ο Διεθνές Συνέδριο Βιοτεχνολογίας.

Συμμετείχαν πολλοί αξιόλογοι Έλληνες και ξένοι έρευνητές και πρωτοπόροι στον αγώνα κατά των ασθενειών και παρουσίασαν μια μεγάλη ποικιλία εργασιών.

Από τις πολλές ανακοινώσεις που έγιναν αναφέρω κατ' επιλογή τρεις, οι οποίες δίνουν ελπίδα για την πιο αποτελεσματική αντιμετώπιση ορισμένων ασθενειών, οι οποίες ακόμη μαστίζουν την ανθρωπότητα.

Συνοπτικώς αναφέρω πρώτα την ανακοίνωση του Έλληνα έρευνητή κ. Παυλάκη ο οποίος εργάζεται στο Έθνικό Ίνστιτούτο Υγείας (NIH) στη Βηθεσδά της πολιτείας Μαίριλαντ των ΗΠΑ. Αυτή σχετίζεται με νέα έμβολια, τα οποία δοκιμάζονται και συγκεκριμένα ένα το οποίο προσβάλλει τους σκύλους. Εφόσον επιβεβαιωθεί ότι είναι αποτελεσματικό, όπως δείχνουν οι προκαταρκτικές μελέτες θα προχωρήσουν οι έρευνες στην εφαρμογή παρομοίου έμβολιού σε ανθρώπους. Αυτή η έρευνα είναι πολύ σημαντική, διότι αφορά ένα πολύ επιθετικό είδος κακοήθειας.

Φυσικά, μέχρι να επιβεβαιωθεί η αποτελεσματικότητα του έμβολιού στον άνθρωπο είναι ανάγκη να παρακολουθούμε τις μαύρες κρεατοελιές, που έχουμε και όποια αλλάζει, ή αιμορραγεί να συμβουλευόμαστε γιατρό που ασχολείται με όγκους, ώστε εάν μάς συμβουλευθεί να πάμε να τις αφαιρέσουμε, να το εφαρμόσουμε το ταχύτερο δυνατόν.

Ένα δεύτερο έμβολιο το οποίο αναφέρθηκε στο Συνέδριο έχει σχέση με τη Νόσο Έπικτήτου Άνοσολογικής Άνεπάρκειας (NEAA ή AIDS). Αυτό το έμβολιο δοκιμάζεται σε πι-

θήκους, οι οποίοι μολύνονται με τον ιό της νόσου αυτής και παρακολουθείται εργαστηριακά το ιικό φορτίο και πώς επηρεάζεται από το έμβολιο. Τα ευρήματα που παρουσιάστηκαν δείχνουν ότι το έμβολιο μειώνει σημαντικά το ιικό φορτίο στα ζώα αυτά. Οι έρευνες συνεχίζονται.

Σε μια επόμενη ανακοίνωση η καθηγήτρια της Παιδιατρικής κα Θεοδωρίδου ανακοίνωσε τα ευρήματα των αποτελεσμάτων χορηγήσεως του φαρμάκου κατά της ασθένειας NEAA (AIDS) σε έγκυμονουσες γυναίκες, οι οποίες ήταν θετικές για τη νόσο αυτή. Αυτό το ευρήμα είναι μια σημαντική νίκη της ιατρικής επιστήμης κατά της ασθένειας αυτής, η οποία απειλεί την ανθρωπότητα και έχει μολύνει περί τα 2.100.000 παιδιά στην Αφρική, νοτίως της Σαχάρας.

Από αυτά τα ευρήματα επομένως γίνεται φανερό, ότι γυναίκες οι οποίες είναι θετικές για τη NEAA (AIDS) οι οποίες κυφορούν μπορούν να γεννήσουν υγιή παιδιά εφόσον κατά την έγκυμοσύνη των παίρνουν το φάρμακο AZT.

Αξίζει να επαινέσουμε την οργανωτική επιτροπή για την αξιολογή οργανωση του συνεδρίου, καθώς και για την επιλογή του Ζαππείου Μεγάρου το οποίο χάρις στην καλή συντήρηση διατηρεί την αίγλη του και την καταπληκτική αρχιτεκτονική αρμονία και ομορφιά του. Αξίζει να αξιοποιείται πιο συχνά από όσους οργανώνουν συνεδριάσεις.

Όσον αφορά την NEAA (AIDS), η οποία ακόμη απειλεί την ανθρωπότητα, είναι επίκαιρο να προτεθεί ότι ισχύει ακόμη αυτό το οποίο τονίζει η καθηγήτρια Levine της Ιατρικής Σχολής του Πανεπιστημίου του Los Angeles, η οποία έχει κυκλοφορήσει και ένα DVD για την ενημέρωση των νέων σχετικά με το πρόβλημα αυτό. Ότι δηλαδή είναι αναγκαίο να μάθουν οι νέοι να λένε και ΟΧΙ σε κάποιες προτάσεις που τους γίνονται. Και ότι ακόμη ισχύει το σύνθημα που είναι το κλειδί για την πρόληψη «εγκράτεια και αποχή προ του γάμου. Πιστότης στο ή στη σύζυγο μετά το γάμο».

ΔΙΟΝ. ΜΠΟΤΣΕΑΣ
Γιατρός

Η ΣΤΗΛΗ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

Για τη θετική επίδραση της μουσικής του Μότσαρτ στον άνθρωπο, στη φύση και στα ζώα, έχουμε αναφερθεί και σε προηγούμενα άρθρα.

Το ερώτημα όμως πού προκύπτει είναι γιατί η μουσική του Μότσαρτ χαιρεί μεγαλύτερης εκτίμησης απ' ό,τι ισοδύναμες μεγαλοφυΐες όπως ο Μπάχ, ο Μπετόβεν, ο Γκέρσουϊν, οί Μπήτλς, κ. ά.; "Η ή μουσική του έχει μοναδικές ιδιότητες, προκαλώντας καθολικές αντιδράσεις πού μόλις τώρα αρχίζουν νά φαίνονται στις μετρήσεις;

Ο Άλφρέντ Τοματίς, *M. D.*, ο Γάλλος γιατρός του όποιου ή συμβολή στην ιατρική είναι τεράστια και τά έπιτεύγματα του είναι άναρίθμητα με σημαντικότερο εκείνο πού απέδειξε ότι τό έμβρυο άκούει ήχους στη μήτρα και ό όποιος από τό 1950 έχει άφιερώσει τη ζωή του στην προσπάθεια νά κατανοήσει τό άφτι και τις πολλαπλές διαστάσεις της άκοης και έχει έξετάσει περισσότερους από 100.000 ανθρώπους όλων τών ήλικιών στα Άκουστικά Κέντρα του σέ όλο τόν κόσμο, ό «Σέρλοκ Χόλμς» της άκουστικής ανακάλυψης κατά τούς συνεργάτες του ή ό *Dr Mozart* για τούς άσθενείς του, έχει ανακαλύψει, ξανά και ξανά, ότι άνεξάρτητα από τις προτιμήσεις του άκροατή ή την προηγούμενη έκθεσή του στον συγκεκριμένο συνθέτη, ή μουσική του Μότσαρτ ήρεμεί άπαράλλαχτα τούς άκροατές, βελτιώνει την αντίληψη του χώρου και τούς έπιτρέπει νά έκφραστούν με μεγαλύτερη σαφήνεια - έκκοινωνώντας και με την ψυχή και με τόν νοΐ. Έχει ανακαλύψει ότι ό Μότσαρτ άναμφισβήτητα πετυχαίνει τά καλύτερα άποτελέσματα και τις πλέον μα-

κροπρόθεσμες αντιδράσεις, είτε αυτό συμβαίνει στο Τόκβο είτε στο Κέηπ Τάουν είτε στην περιοχή του Άμαζονίου!

Είναι σαφές ότι οί ρυθμοί, οί μελωδίες και οί ύψηλές συχνότητες της μουσικής του Μότσαρτ έρεθίζουν και φορτίζουν τις δημιουργικές και συναισθηματικές περιοχές του έγκεφάλου. Άλλά ίσως τό κλειδί στη μεγαλοφυΐα του είναι ότι όλη ή μουσική του άκούγεται τόσο άπλή και καθαρή. Ο Μότσαρτ δέν ύφαινει έναν έκθαμβωτικό καμβά όπως ή μεγάλη μαθηματική ιδιοφυΐα του Μπάχ ή του Μπρούκνερ. Δέν προκαλεί παλλρορικά κύματα συναισθημάτων όπως ό Μπετόβεν ή ό Βάγκνερ. Τό έργο του δέν έχει την άυστηρή λιτότητα ενός Γρηγοριανού μέλους. Δέν ήρεμεί τό σώμα όπως ένας καλός παραδοσιακός μουσικός ούτε τό σπρώχνει δίαια σέ κίνηση όπως ένας άστέρας του ρόκ. Είναι συγχρόνως βαθιά μυστηριακός και προσιτός. Τό πνεΐμα του, ή χάρη του και ή άπλότητά του μάς έπιτρέπουν νά έντοπίσουμε κάτι βαθύτερο μέσα μας. Τό συνθετικό του χάρισμα μοιάζει νά προέρχεται κατευθείαν από τόν Θεό. Σά νά του ψιθύριζε Έκείνος τούς ρυθμούς, τις άρμονίες, τις μελωδίες, την κάθε νότα και την κάθε παύση χωριστά. Συνθετικό χάρισμα κρυστάλλινο, χωρίς άλλωιώσεις και προσμίξεις.

Η μοναδική και άσυνήθιστη δύναμη της μουσικής του Μότσαρτ προφανώς πηγάζει και από τη ζωή του και ιδιαίτερα από τις συνθήκες πού περιβάλλον τη γέννησή του. Ο Μότσαρτ συνελήφθη σέ έναν σπάνιο χώρο. Η προγεννητική του ύπαρξη ήταν πλημμυρισμένη από μουσική, και ειδικά

ἀπὸ τοὺς ἤχους τοῦ βιολιοῦ πού ἔπαιξε ὁ πατέρας του, πράγμα πού εἶναι σχεδὸν βέβαιο ὅτι αὐξήσε τὴν νευρολογικὴ του ἀνάπτυξη καὶ ἔφερε σὲ ἐγρήγορη τὸς κοσμικοὺς ρυθμοὺς ἤδη ἀπὸ τὴν ἐνδομήτρια κατάσταση. Ὁ πατέρας του ἦταν διευθυντὴς μουσικῆς στὸ Σάλτζμπουργκ, καὶ ἡ μητέρα του, κόρη μουσικοῦ, ἔπαιξε ρόλο γιὰ μιὰ ὀλόκληρη ζωὴ στὴ μουσικὴ του ἐκπαίδευση, ἀρχίζοντας μὲ τραγοῦδια καὶ σερενάτες κατὰ τὴ διάρκειά της ἐγκυμοσύνης. Ἐξαιτίας αὐτοῦ τοῦ ἀνώτερου μουσικοῦ περιβάλλοντος, ὁ Μότσαρτ γεννήθηκε ἤδη διαποτισμένος -καὶ σχηματισμένος- ἀπὸ τὴ μουσικὴ.

Χαρισματικὸς ἐρηνευτὴς ἀπὸ τὴν ἡλικία τῶν τεσσάρων, ὁ Μότσαρτ ὑπῆρξε ἕνα ἀπὸ τὰ πιὸ διάσημα παιδιά -θαύματα στὴν ἱστορία. Στὰ δώδεκά του ἔγραφε πιὰ συνεχῶς, δημιουργώντας στὴ διάρκειά της σύντομης ζωῆς του (ἔζησε μόνο 35 χρόνια) 17 ὄπερες, 41 συμφωνίες, περισσότερα ἀπὸ 40 κοντσέρτα γιὰ πιάνο, ἔγχορδα καὶ πνευστά, καθὼς καὶ πλῆθος ἄλλων ἔργων ἀπὸ σόλο ὄργανα ἕως ὀρχήστρες καὶ χορωδίες. Συνολικὰ συνέθεσε 626 μεγάλες συνθέσεις!

Μποροῦσε νὰ φαντάζεται ἕνα κομμάτι καθὼς ἔγραφε κάποιον ἄλλο - ἔμοιαζε νὰ βλέπει μιὰ ὀλόκληρη σύνθεση σὲ κάθε λεπτομέρεια προτοῦ τὴ βάλει στὸ χαρτί. Σὲ ἕνα γράμμα στὸν πατέρα του, ἐξηγοῦσε, «Ὅλα ἔχουν συντεθεῖ ἀλλὰ δὲν ἔχουν γραφτεῖ ἀκόμα».

Παρὰ τὴν παράλογη καὶ τραγικὴ ζωὴ του, ἡ διόδος πρὸς τὴν οὐράνια ἀρμονία ποτὲ δὲν ἐκλείσε. Μποροῦσε νὰ γράφει τίς πιὸ διαυγεῖς, γλυκιῆς καὶ τρυφερῆς μελωδίες μέσα στὶς πιὸ δύσκολες στιγμὲς τῆς ζωῆς του.

Ὁ Μότσαρτ καὶ ἀφομοίωσε καὶ ξεπέρασε τὴν ἐποχὴ του. Ἡ μουσικὴ του στέκει στὴ κορυφὴ μὲ μιὰ ἀξεπέραστη διαχρονικότητα καὶ οἰκουμενικότητα. Σημαντικὸ στοιχεῖο τῆς μουσικῆς του εἶναι ἡ χάρη καὶ ἡ βαθιὰ συμπόνια πού ὑπάρχουν στὴ μουσικὴ του. Ἡ τέχνη του παραμένει γαλήνια, ποτὲ δὲν γίνεται ὀξεῖα. Ἔρχεται ὡς στήριγμα καὶ παρηγοριά στὶς δύσκολες ὥρες καὶ ὡς παιχίδι καὶ χαρὰ στὶς εὐτυχομένους στιγμὲς μας.

Α. ΓΙΑΜΒΡΙΑΣ

«ΑΚΤΙΝΕΣ». Μηνιαῖον περιοδικόν. Ἰδιοκτήτης: «Χριστιανικὴ Ἐνωσις Ἀκτίνες», ὁδὸς Καρύτη 14, 105 61 Ἀθήνα, Τηλ. 3235-023. Ἐκδότης καὶ Διευθυντὴς Συντάξεως: Γεώργιος Δ. Ἰατροίδης, Παρθενῶνος 26, 117 42 Ἀθήνα. Προϊστάμενος Τυπογραφείου: Θεόδωρος Γ. Δοῦρος, Ἰπποκράτους 189, 114 72 Ἀθήνα. Τιμὴ τεύχους € 1,20. Ἐτησίᾳ συνδρομῆ, ἐσωτερικοῦ € 12, ἐξωτερικοῦ € 30. Ἡ Ἐπιτροπὴ ἐπιφυλάσσει εἰς ἐαυτὴν τὸ δικαίωμα νὰ μὴ δημοσιεύῃ ἢ νὰ συντέμνῃ κατὰ τὴν κρίσιν της οἰονδήποτε χειρόγραφον. Χειρόγραφα δημοσιεύμενα ἢ μὴ, δὲν ἐπιστρέφονται. Ἀναγγελία ἐντύπων ἐν γένει καὶ διδλοκροαία δὲν δημοσιεύονται.

ΚΩΔΙΚΟΣ: 1692

Τόπος ἐκδόσεως Ἀθήνα, Ἀπρίλιος 2008

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «Η ΔΑΜΑΣΚΟΣ»

Ἐκδόσεις «Ἡ Δαμασκός»

ΕΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΑΝ:

ΠΩΛ ΚΛΩΝΤΕΛ

ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΚΕΙΜΕΝΑ

Ἰπὸ Ε. Ν. Μόσχου

ΕΛΛΗΣ ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ

Ο ΚΗΠΟΣ ΜΕ ΤΑ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ

Ἐνα εὐχάριστο βιβλίο
γιὰ παιδιὰ τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου

Ἐκδόσεις «Ἡ Δαμασκός»
Κατύση 14 - 105 61 ΑΘΗΝΑ - Τηλ. 210 32 21 283

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «Η ΔΑΜΑΣΚΟΣ»

ΠΡΟΝΟΙΑΣ ΣΥΝΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΩΝ
ΣΩΜΑΤΕΙΩΝ «Ο ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΠΑΥΛΟΣ»

55 ΧΡΟΝΙΑ ΣΤΟ ΚΕΛΛΙ ΤΗΣ ΦΥΛΑΚΙΣΜΕΝΗΣ

Έπιμέλεια: Άναστασίας Α. Παπακωνσταντίνου - Μαλάμη

Πρόλογος του Μακαριωτάτου Αρχιεπισκόπου Άθηνών
και πάσης Ελλάδος κ.κ. Χριστοδούλου

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
«Η ΔΑΜΑΣΚΟΣ»

Έκδόσεις «Η Δαμασκός»
Καρότυπη 14 - 105 61 ΑΘΗΝΑ - Τηλ. 210 3221 283